

**LIETUVOS SPORTO UNIVERSITETAS
SPORTO EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA**

RASA MILIŪNIENĖ

BŪSIMŲ SPORTO SRITIES DARBUOTOJŲ SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS RAIŠKA

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. Š. Šniras

Baigiamąjį darbą rengė viena studentė

Kaunas, 2017

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro baigiamasis darbas „Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška“

1. Yra atliktas mano paties/pačios;
2. Nebuvo naudotas kitame universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudojau šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikiu visą panaudotos literatūros sąrašą.

.....
(data)   (autoriaus vardas pavardė)   (parašas)

PATVIRTINIMAS APIE ATSAKOMYBĘ UŽ LIETUVIŲ KALBOS TAISYKLINGUMĄ ATLIKTAME DARBE

Patvirtinu lietuvių kalbos taisyklingumą atliktame darbe.

.....
(data)   (autoriaus vardas pavardė)   (parašas)

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO VADOVO IŠVADOS DĖL DARBO GYNIMO

.....
.....

.....
(data)   (vadovo vardas pavardė)   (parašas)

Magistro baigiamasis darbas aprobuotas profilinėje katedroje:

.....
(aprobacijos data)   (Gynimo komisijos sekretorės/iaus vardas, pavardė)   (parašas)

Magistro baigiamasis darbas yra patalpintas į ETD IS .....
(Gynimo komisijos sekretorės/iaus parašas)

Magistro baigiamojo darbo recenzentas:

.....
(vardas, pavardė)   (Gynimo komisijos sekretorės/iaus parašas)

Magistro baigiamųjų darbų gynimo komisijos įvertinimas: .....

.....
(data)   (Gynimo komisijos sekretorės/iaus vardas, pavardė)   (parašas)

TURINYS

SĄVOKOS IR SANTRUMPOS	4
SANTRAUKA	5
SUMMARY	7
ĮVADAS	9
1. LITERATŪROS ANALIZĖ	11
1.1. Socialinės kompetencijos koncepcijos apžvalga	11
1.2. Vertybinėmis kompetencijomis grįsta socialinė kompetencija	15
1.3. Bendradarbiavimo kompetencija kaip socialinės kompetencijos komponentas	19
1.4. Socialinės kompetencijos ugdymas	22
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS	25
2.1. Tyrimo dalyviai	25
2.2. Tyrimo metodai ir procedūra	26
3. REZULTATAI	28
3.1. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška skirtingose lyties ir amžiaus grupėse.....	28
3.2. Būsimų sporto srities darbuotojų bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijos raiška skirtingose lyties ir amžiaus grupėse	38
3.3. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų sąsajos	39
4. REZULTATŲ APTARIMAS	41
IŠVADOS	44
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	45
LITERATŪRA	46
PRIEDAI	56

SAVOKOS IR SANTRUMPOS

Kompetencija – tai dinamiškas savybių derinys, leidžiantis kompetentingai atlikti veiklą (Bulajeva ir kt., 2011).

Bendradarbiavimas – tai ypatinga veiklos rūšis, kuomet ši veikla atliekama dalyvaujant keliems vykdytojams, valdymo subjektams, institucijoms, sistemoms ar net valstybėms (Puškorius, 2007).

Bendradarbiavimo kompetencija – tai gebėjimų, nuostatų, žinių, mokėjimų, emocijų, įgūdžių, galinčių turėti įtakos sėkmingam bendradarbiavimui visuma. Tai gebėjimas keistis informacija su kitais asmenimis, įgyvendinant tam tikrus vaidmenis, siekiant išlaikyti pozityvius santykius, bei pasiekti užsibrėžtų tikslų (Badea et al., 2015).

Komandinio darbo kompetencija – tai žinios ir gebėjimai, reikalingi sėkmingos užduoties atlikimui komandoje (Lerner et al., 2009; Weaver et al., 2010).

Komunikacija – tai veiksmas (pokalbis), kurio metu kalbantieji individai perduoda ir gauna reikiamą informaciją (Kuprienė, 2013).

Kūno kultūros ir sporto specialistas – tai sporto krypties aukštąjį išsilavinimą arba kūno kultūros ir sporto veiklos leidimą turintis asmuo (Valstybės žinios, 2008, Nr. 47-1752).

Socialiniai įgūdžiai – tai santykių su savimi ir aplinkiniais pagrįstas elgesys (Railienė ir Guščinskienė, 2012).

Socialinė kompetencija – tai asmens gebėjimas patenkinti tarpasmeninius poreikius, socialiai elgtis skirtinguose socialiniuose kontekstuose (Huitt & Dawson, 2011); tai žinių, sugebėjimų, įgūdžių ir nuostatų visuma, kuri yra reikalinga individui efektyviai dirbti konkrečioje darbinėje aplinkoje (Samašonok ir Šimkovič, 2012).

Vertybės – tai žmogaus santykis su būtimi, padeda individui orientuotis aplinkoje, atsirinkti iš aplinkos tuos dalykus ir reiškinius, kurie jam tampa subjektyviai svarbūs (Malinauskas ir Kardišauskas, 2016).

Vertybinės kompetencijos – apima pažinimo, emocijų ir elgsenos komponentus. Kitaip tariant, vertybinės kompetencijos suponuoja pageidautiną asmens elgesį, kurį sąlygoja jo turima patirtis bei išgyvenamos emocijos (Maercker et al., 2015).

SANTRAUKA

BŪSIMŲ SPORTO SRITIES DARBUOTOJŲ SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS RAIŠKA

Raktiniai žodžiai: socialinė kompetencija, sportas, sporto srities darbuotojas, raiška.

Tyrimo objektas – būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška.

Hipotezės: 1) būsimų sporto srities darbuotojų merginų socialinė kompetencija vertinama palankiau nei būsimų sporto srities darbuotojų vaikinių; 2) aukštesniuose kursuose besimokantiems būsimiems sporto srities darbuotojams būdinga didesnė socialinė kompetencija nei žemesnių kursų sporto srities darbuotojų; 3) kuo labiau išreikšta būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija, tuo labiau išreikšta ir bendradarbiavimo bei vertybinė kompetencijos.

Tyrimo tikslas – nustatyti būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raišką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Palyginti būsimų sporto srities darbuotojų – vaikinių ir merginų – socialinės, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų raišką.
2. Palyginti būsimų sporto srities darbuotojų – I ir IV kurso studentų – socialinės, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų raišką.
3. Nustatyti būsimųjų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentų, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų ryšį.

Tyrimo metodai ir metodika. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; kiekybinis tyrimas. Siekiant įvertinti tyrimo dalyvių socialines kompetencijas, naudotas socialinės kompetencijos testas (Ullrich & de Muynck, 1998, adaptuota Lekavičienės, 2001), analizuojantis socialinę kompetenciją pagal septynis veiksnius (socialinius įgūdžius), tuo remiantis sudarytos šios skalės: bendrasis pasitikėjimas savimi, atsparumas nesėkmėms ir kritikai, gebėjimas reikšti jausmus, gebėjimas paprašyti paslaugos, nenuolaidumas, galėjimas pareikalauti, nesijautimas kaltu. Analizuojant būsimų sporto srities specialistų bendradarbiavimo ir vertybinę kompetencijų raišką, remtasi I. Iždonaitės-Medžiūnienės (2009) daktaro disertacijoje parengtu klausimynu, sudarytos šios kompetencijas matuojančios skalės: vertybinė ir bendradarbiavimo.

Tiriamieji: tyrime dalyvavo 186 Lietuvos sporto universiteto studentai, kurių amžius nuo 18 iki 41 metų. Tyrime dalyvavo 87 (46,8 proc.) merginų ir 99 (53,2 proc.) vaikinių. Pagrindinę dalį tyrimo dalyvių sudarė studentai, kurie studijavo pirmos pakopos *Treniravimo sistemos* studijų programoje (76,3 proc.), o mažiausią dalį studentai iš pirmos pakopos *Fizinio aktyvumas ir visuomenės sveikata* studijų programos (8,1 proc.). 15,6 proc. tyrimo dalyvių studijavo *Kūno kultūros ir sportas* studijų programoje.

Išvados. Tyrimo metu nustatyta, kad būsimų sporto srities darbuotojų merginų socialinė kompetencija yra labiau išreikšta nei vaikinų. Merginų atsparumo nesėkmėms ir kritikai, gebėjimo reikšti jausmus, gebėjimo paprašyti paslaugos, nenuolaidumo ir galėjimo pareikalauti kompetencijos komponentai yra ryškesni, nei studentų vaikinų. Bendrojo pasitikėjimo savimi ir nesijautimo kaltu komponentų raiška tarp merginų ir vaikinų nesiskyrė. Būsimų sporto srities darbuotojų vaikinų ir merginų tiek bendradarbiavimo, tiek vertybinė kompetencijos yra išreikštos vienodai.

IV kurso sporto srities studijų programų studentų bendrojo pasitikėjimo savimi, nenuolaidumo ir galėjimo pareikalauti kompetencijos komponentai yra labiau išreikšti nei I kurso studentų. IV kurso studentų tiek bendradarbiavimo, tiek vertybinė kompetencijos yra labiau išreikštos nei I kurso studentų.

Kuo labiau išreikštas būsimų sporto darbuotojų bendrasis pasitikėjimas savimi, tuo ryškesnė tiek jų bendradarbiavimo, tiek vertybinė kompetencijos. Taip pat nustatyta, kad kuo mažiau išreikštas būsimųjų sporto srities darbuotojų gebėjimas paprašyti paslaugos ir kuo mažiau išreikštas gebėjimas nesijausti kaltu socialinėse situacijose, tuo labiau išreikšta šių studentų bendradarbiavimo kompetencija.

Pagrindinės rekomendacijos ugdymo institucijoms, ruošiančioms būsimus sporto srities darbuotojus:

- Ugdant būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentus, bendradarbiavimo ir vertybines kompetencijas, koncentruotis į studentų bendrojo pasitikėjimo ugdymą, kuris gali būti gilinamas įgyvendinant praktines veiklas.
- Ugdant būsimų sporto srities darbuotojų socialines kompetencijas, įtraukti juos į ilgalaikius projektus, padedančius formuoti atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą reikšti jausmus, paslaugos prašymą, nesijautimą kaltu.

SUMMARY

SOCIAL COMPETENCE EXPRESSION OF FUTURE EMPLOYEES IN SPORTS SCOPE

Key words: social competence, sport, sports scope employee.

Object of the research - social competence expression of future employees in sports scope.

Hypotheses: 1) Social competence of future girls' employees in sports scope is appreciated more favorably than future boys' employees in sports scope; 2) Future employees in sports scope who are studying in higher courses tend to higher social competence than future employees in sports scope who are studying in lower courses; 3) The more social competence of future employees in sports scope is expressed, the more communication and the values competences are expressed.

Aim of the research – to determine social competence expression of future employees in sports scope.

Tasks of the research:

1. To compare expression of social, communication and the values competences between future employees – boys and girls – in sports scope.
2. To compare expression of social, communication and the values competences between future employees – 1st and 4th courses students – in sports scope.
3. To determine link between social competence components of future employees in sports scope, communication and the values competences.

Methods and methodic of the research: analysis of scientific literature, quantitative research. To assess social competences of research participants, social competence test (Ullrich & de Muynck, 1998, adapted by Lekavičienė, 2001) was used, which analyses social competence by seven factors (social skills) and according to that these scales were created: general self-esteem, resistance to failures and criticism, ability to express feelings, ability to ask for a favor, non-compliance, ability to demand, not feeling guilty. Analysis of communication and the values competences expression of future employees in sports scope was on the basis of I. Iždonaitė – Medžiūnienė (2009) dissertation questionnaire and competence measuring scales were created: the values and communication.

Research participants: 186 Lithuanian Sports University students from age 18 to 41 participated in the research. The main part of research participants was composed of students from Training system Bachelor program (76,3 pct.) and the least part was composed of students from Physical activity and public health Bachelor program (8,1 pct.). 15,6 pct. of research participants studied at Physical education and sports program.

Conclusions. In the research it was revealed that social competence of future girls' employees in sports scope is more expressed than boys. Girls social competence components such as resistance to failures and criticism, ability to express feelings, ability to ask for a favor, non-compliance and ability to demand are more pronounced than boys. Expression of general self-esteem and not feeling guilty components is the same for boys and girls. Future girls and boys employees in sports scope communication and the values competences are expressed equally.

General self-esteem, non-compliance and ability to demand components are more expressed among 4th course sports scope program students than 1st course students.

The more general self-esteem of future employees in sports scope is expressed, the more pronounced their communication and the values competences are. Also, it was determined that the less ability to ask for a favor and not feeling guilty are expressed, the less communication competence is expressed among future employees in sports scope too.

Main recommendations for educational institutions that prepare future employees in sports scope:

- To give attention for students' general self-esteem training by implementing practical activities while developing social competence components, communication and the values competences of future employees in sports scope.
- To involve students into long-term projects which help to form resistance to failures and criticism, ability to express feelings, asking for a favor, not feeling guilty while developing social competences of future employees in sports field.

IVADAS

Europos sporto sektoriuje per pastaruosius kelerius metus įvyko daug pokyčių, tarp jų sektoriaus valdymo, personalo įdarbinimo ir technologijų pažangos srityse. Sporto reikšmė išaugo Europos šalių vyriausybėms pradėjus daugiau investuoti į šį sektorių ir vis labiau pripažįstant jo teigiamą vaidmenį. Tikėtina, kad ateityje šio sektoriaus užimtumas turėtų padidėti tiek profesionalų, tiek sporto mėgėjų atžvilgiu, o tai padidins su sportu susijusių profesijų (sporto psichologų, fizioterapeutų, sporto komentatorių, fizinio lavinimo trenerių, kūno kultūros mokytojų ir t.t.) poreikį (Beleckienė ir kt., 2008).

Kūno kultūros ir sporto paslaugų sferos plėtra ir vartojimas kelia tam tikrus reikalavimus sporto srities darbuotojų kompetencijai. Žinių ir informacijos amžiuje sporto srities darbuotojų veikla suprantama ne tik kaip tam tikrų darbinių funkcijų atlikimas, bet ir kaip paties žmogaus apsisprendimas pasirinkti, kokiais metodais veikti, kokius sprendimus priimti, kokius pokyčius inicijuoti, kad galutinis veiklos rezultatas būtų pasiektas efektyviausiu būdu. Autorių (Valantiniene ir kt., 2009) teigimu, geri sporto srities darbuotojai, siekdami atlikti savo misiją, dažnai turi remtis savo ištekliais, susidedančiais iš patyrimo, žinojimo ir sumanumo. Tad sporto srities darbuotojų veikloje dažnai nebeužtenka turėti didelę dalykinę savo profesijos srities kompetenciją. Socialinis asmenybės kompetentingumas – vienas svarbiausių veiksnių, turinčių įtakos jos psichosocialinei adaptacijai tiek socialinėje aplinkoje, tiek profesinėje veikloje. Kompetencija yra suprantama kaip dinamiškas savybių derinys, leidžiantis kompetentingai atlikti veiklą (Bulajeva ir kt., 2011). Socialines kompetencijas apibendrintai galima apibūdinti kaip asmens integralumą, kuris santykiuose su kitais ir savimi reiškiasi asmens orumu, pasitikėjimu savimi, atsakomybe už savo veiksmus, savigarba, įsipareigojimu prasmingiems tikslams ir gebėjimu jų siekti (Halász & Michel, 2011; Bulajeva ir kt., 2011; Gevorgianienė, 2014 ir kt.). Tad būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos – svarbus veiksnys, sąlygojantis ne tik studentų prisitaikymą mokymo institucijoje, bet ir jo sėkmingą profesinę veiklą, priimamus sprendimus, galimus konfliktų sprendimo būdus, santykius ne tik su kolegomis, bendradarbiais, bet ir su klientais.

Kalbant apie Lietuvos mokslininkų socialinės kompetencijos tyrimus, galima konstatuoti, kad jų yra gana nedaug. Lietuvoje buvo gilinamasi į socialinių darbuotojų profesinės karjeros galimybes ir socialinės kompetencijos ypatumus (Bubnys, 2004); paauglių socialinės kompetencijos raišką įvairaus sociometrinio statuso grupėse (Vyšniauskaitė-Rimkienė ir Kardelis, 2005); moksleivių socialinės kompetencijos ugdymo galimybes (Vyšniauskaitė-Rimkienė, 2007); vaikų, gyvenančių globos namuose, socialinių įgūdžių raiškos ypatumus (Raudeliūnaitė ir Paigozina, 2009); savanorystę socialinių gebėjimų ugdymo koncepcijoje (Gedvilienė ir kt., 2010); Lietuvos studentų socialinės kompetencijos pokyčius laiko aspektu (Antinienė ir Lekavičienė, 2012);

asmeninių kompetencijų reikšmę tarpdisciplininės komandos veikloje (Gevorgianienė, 2014). Darbas aktualus tuo, kad analizuojant mokslinę literatūrą, nepavyko rasti tyrimų, nagrinėjančių būsimų sporto srities darbuotojų socialinę kompetenciją, tad kyla klausimas kokia būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška?

Teorinė darbo reikšmė atsiskleidžia tame, kad darbe yra pateikiama Lietuvos ir užsienio mokslininkų atliktų tyrimų, susistemintas ir analizė. Darbo praktinė reikšmė yra didelė, kadangi darbe pateikiama konkreti informacija apie būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raišką, atskleidžiami būsimų sporto srities darbuotojų gebėjimai, būdingi socialiai kompetentingam žmogui bei lyginami pagal lytį ir studijų kursus.

Tyrimo tikslas – nustatyti būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raišką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Palyginti būsimų sporto srities darbuotojų – vaikinių ir merginų – socialinės, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų raišką.
2. Palyginti būsimų sporto srities darbuotojų – I ir IV kurso studentų – socialinės, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų raišką.
3. Nustatyti būsimųjų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentų, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų ryšį.

Tyrimo metu formavome hipotezes, kad:

1. Būsimų sporto srities darbuotojų merginų socialinė kompetencija vertinama palankiau, nei būsimų sporto srities darbuotojų vaikinių;
2. Aukštesniuose kursuose besimokantiems būsimiems sporto srities darbuotojams būdinga didesnė socialinė kompetencija, nei žemesnių kursų sporto srities darbuotojų;
3. Kuo labiau išreikšta būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija, tuo labiau išreikšta ir bendradarbiavimo bei vertybinė kompetencijos.

Formuluojant hipotezes atsižvelgiama į tai, kad socialinės kompetencijos komponentai glaudžiai susiję su asmens bendravimo gebėjimais, o merginos labiau linkusios bendrauti yra jausmingesnės, nei vaikinai, turi geresnius bendravimo gebėjimus (Green & Rechis, 2006). Be to, socialinės kompetencijos plėtra glaudžiai susijusi su asmens patirtimi (Bilbokaitė, 2013), tad manoma, jog aukštesnių kursų studentų socialinę kompetenciją didesnė, dėl jų įgytos patirties, lyginant su žemesnių kursų studentais. Socialinės kompetencijos komponentams priskiriamas asmens gebėjimas dirbti skirtingose grupėse, tolerancija bei demokratinių vertybių puoselėjimas (Green & Rechis, 2006; Antinienė ir Lekavičienė, 2012; Armas, 2014; Švagždienė ir kt., 2015), tad manoma, kuo labiau išreikšta būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija, tuo labiau išreikšta ir bendradarbiavimo bei vertybinė kompetencijos.

1. LITERATŪROS ANALIZĖ

1.1. Socialinės kompetencijos koncepcijos apžvalga

Būsimų sporto srities darbuotojų veikloje svarbų vaidmenį vaidina jų turimos socialinės kompetencijos: gebėjimai bendrauti konkurencinėje aplinkoje, mokėjimas laikytis atitinkamų elgesio taisyklių ir normų, siekis puoselėti socialinius įgūdžius ir juos tinkamai išreikšti (Martens, 2012), palaikyti kokybiškus socialinius santykius (Čyžius ir kt., 2016), sėkmingai atlikti veiklas darbe bei gebėti prisitaikyti demokratiškoje aplinkoje (Huitt & Dawson, 2011).

Pastaruoju metu socialinės kompetencijos analizei skiriama vis daugiau dėmesio. Tačiau, nepriklausomai nuo to, kad į socialinės kompetencijos tematiką gilinasi nemažai Lietuvos (Malinauskas, 2003; 2004; Malinauskas ir Malinauskienė, 2004; Lekavičienė ir Antinienė, 2012 ir kt.) ir užsienio šalių (Huitt & Dawson, 2011; Taborsky & Oliveira, 2012; Arnold & Lindner-Müller, 2012; Wolf & McNamara, 2013; Kanning & Horenburg, 2014 ir kt.) mokslininkų, vis dar neatsakyta į klausimą, kaip apibrėžiamas socialinės kompetencijos konstruktas.

Apibrėžiant socialinės kompetencijos sampratą pastebėtina, kad skirtingi autoriai sutapatina *socialinės kompetencijos*, *socialinių įgūdžių*, *gebėjimų*, terminus, išskirdami skirtingas kompetencijos sudedamąsias dalis. Tačiau socialinių įgūdžių sąvoka nėra tapati socialinės kompetencijos sąvokai. Socialiniai įgūdžiai – tai santykių su savimi ir aplinkiniais pagrįstas elgesys (Railienė ir Guščinskienė, 2012), padedantis žmonėms išlaikyti psichinę sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai susiduria su gyvenimo realijomis (Schoenfeld et al., 2008).

Š. Šniras (2005) analizavo socialinės kompetencijos ir socialinių įgūdžių sąvokų skirtumus, teigia jog socialinė kompetencija yra platesnė sąvoka nei socialiniai įgūdžiai. Socialinė kompetencija rodo asmens gebėjimą adekvačiai vertinti užduotį, o socialiniai įgūdžiai padeda individui kompetentingai atlikti užduotį (Šniras, 2005; Tijūnėlienė ir Jonutytė, 2009). Tad galima teigti, jog socialiniai įgūdžiai – tai vieni svarbiausių asmenybės socialinio kompetentingumo rodiklių (Beauchamp & Anderson, 2010; Gresham et al., 2011; Lekavičienė ir Antinienė, 2012).

Socialinės kompetencijos sąvoka plačiai analizuojama psichologijos, edukologijos, žmogiškųjų išteklių teorijose ir praktikoje (Gražulis ir Radžiukynas, 2011; Seeber & Wittmann, 2016). Tai, kad dažniausiai socialinių kompetencijų terminas vartojamas daugiskaita, leidžia suvokti, jog tai daugiamačis konstruktas. 1 lentelėje pateikiama socialinės kompetencijos apibrėžtis, remiantis skirtingais autoriais.

1 lentelė. Socialinės kompetencijos apibrėžtis (sudaryta autorės)

Autorius, metai	Socialinės kompetencijos apibrėžtis
Gedvilienė ir kt. (2010)	Elgesys, kuris tam tikrose socialinėse situacijose veda į tinkamą santykį su pozityviais ir negatyviais padariniais asmeniui, socialinei aplinkai ir visuomenei.
Huitt & Dawson (2011)	Tai asmens gebėjimas patenkinti tarpasmeninius poreikius, socialiai elgtis skirtinguose socialiniuose kontekstuose.
Gedvilienė (2012)	Tai individo tarpasmeniniais ir tarpkultūriniais gebėjimais paremtas elgesys tam tikrose situacijose.
Samašonok ir Šimkovič (2012)	Tai žinių, sugebėjimų, įgūdžių ir nuostatų visuma, kuri yra reikalinga individui efektyviai dirbti konkrečioje darbinėje aplinkoje. Tai mokėjimas bendrauti ir dirbti kartu su kitais žmonėmis, asmens sugebėjimas adaptuotis socialinėje aplinkoje.
Ramonienė ir kt. (2012)	Tai vientisas asmens įsisąmonintų žinių, susiformavusių gebėjimų ir nuostatų junginys, leidžiantis jam sėkmingai ir atsakingai veikti konkrečiame socialiniame kontekste.
Jakubė ir Juozaitis (2012)	Tai žinių, gebėjimų bei nuostatų visuma, įgalinanti kelti prasmingus tikslus bei jų siekti, mokytis visą gyvenimą, būti aktyviu piliečiu ir dalyvauti visuomenės gyvenime, susirasti tinkamą darbą.
Taborsky et al. (2012)	Tai asmens gebėjimas, pasinaudojant turima informacija, optimizuoti socialinę elgseną.
Taborsky & Oliveira (2012), Wolf & McNamara (2013)	Tai individo gebėjimas optimizuoti savo socialinį elgesį, priklausomai nuo turimos socialinės informacijos.
Bilbokaitė (2013)	Tai holistiškai suprantamas asmens potencialas ir galimybės pritaikyti kintamus ir tikslingus gebėjimus, remiantis žiniomis, patirtimi, vertybinėmis nuostatomis.
Gražulis (2013)	Tai gebėjimas pagal kvalifikaciją, žinias įgūdžius gerai atlikti veiklą, įgaliojimų turėjimas ką nors atlikti. Kompetencija apibūdinama kaip tam tikros srities žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, įrodytas sugebėjimas atlikti tam tikras užduotis, veiksmus, pagal sutartus reikalavimus.
Kanning & Horenburg (2014)	Tai asmens elgsena, jo gebėjimas integruotis į visuomenę, perimant jos normas ir vertybes; gebėjimas konstruktyviai spręsti konfliktus.
Švagždienė ir kt. (2015)	Tai asmens įvaldyta elgsena ar jos modeliai, siekiant dalyvauti visuomeniniame gyvenime, prisitaikyti prie įvairių socialinių kontekstų bei reikalavimų, veiksmingai sprendžiant konfliktines situacijas ar jų išvengiant.
Seeber & Wittmann (2016)	Tai asmens gebėjimas laikytis socialinės aplinkos keliamų reikalavimų.

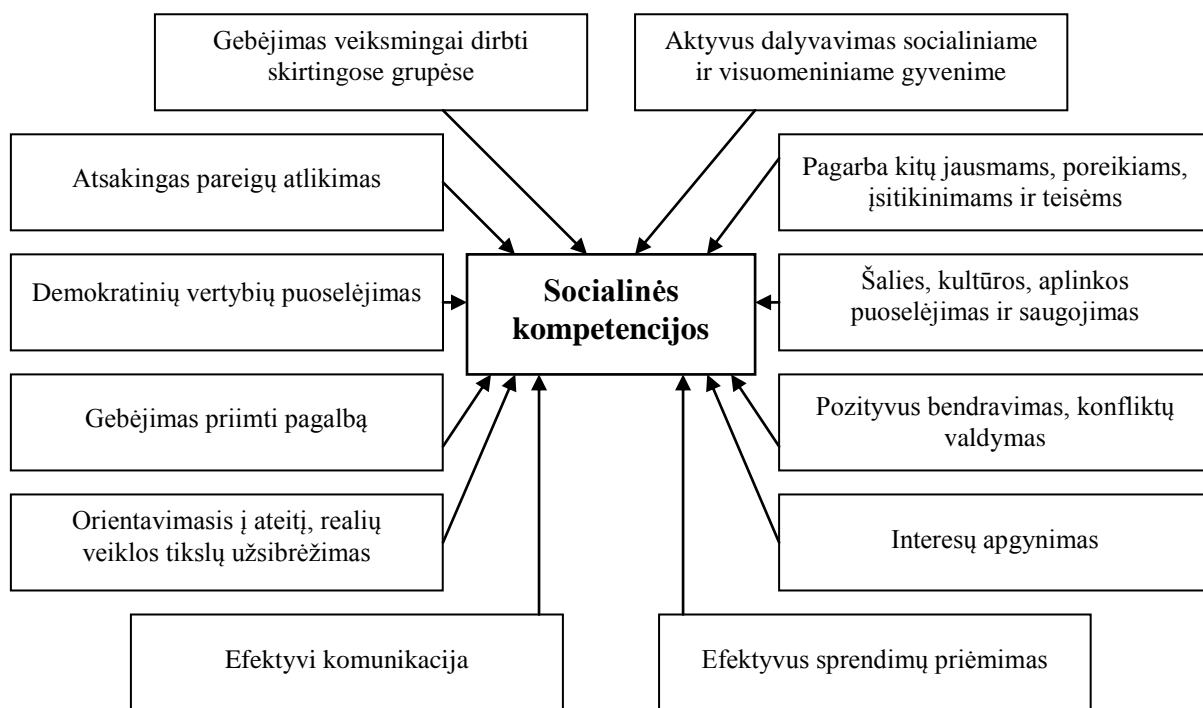
Socialinė kompetencija (lot. *competentia*) apibrėžiama kaip funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą (Jovaiša, 2007). Toks kompetencijos aiškinimas orientuotas į asmens atliekamos veiklos kokybiškumą. Tačiau kita dalis tyrinėtojų pastebi, kad kokybiškai atliekama veikla neįmanoma be asmens turimų žinių, tad apibrėždami socialinę kompetenciją akcentuoja ne tik asmens atliekamos veiklos kokybiškumą, bet ir jo turimas žinias (Jakubė ir Juozaitis, 2012; Bilbokaitė, 2013; Gražulis, 2013), pabrėžia *gebėjimus* bei *nuostatas* (Huitt & Dawson, 2011; Gedvilienė, 2012; Jakubė ir Juozaitis, 2012; Bilbokaitė, 2013; Gražulis, 2013), atkreipia dėmesį į *socialinę elgseną* (Huitt & Dawson, 2011; Samašonok ir Šimkovič, 2012; Ramonienė ir kt., 2012; Taborsky & Oliveira, 2012; Taborsky et al., 2012; Wolf & McNamara, 2013; Kanning & Horenburg, 2014; Švagždienė ir kt., 2015; Seeber & Wittmann, 2016).

Pateikta socialinės kompetencijos samprata (1 lentelė) atskleidžia, kad socialinė kompetencija betarpiškai susijusi su žmonių tarpusavio sąveika, įgyjama kartu su asmens patirtimi sąveikauti aplinkoje, tad grindžiama elgsenos lankstumu. Tai pagrindžia teiginius, kad socialinė kompetencija glaudžiai susijusi su asmenine kompetencija, tačiau tai nėra neatskiriama socialinės kompetencijos dalis. Kartais asmenine kompetencija pasižymintys asmenys yra neišlavinę socialinės kompetencijos, siekiant išskleisti socialinę kompetenciją, reikia tam tikrų sąlygų, kurios padėtų atsiskleisti socialinei kompetencijai, įveikti nerimą, baimę, nepasitikėjimą komunikuojant socialinėje aplinkoje (Liobikienė, 2006).

Siekiant geriau suvokti socialinės kompetencijos reiškinį, galima remtis „Plum“ metodikoje išskirtais socialinės kompetencijos komponentais: vadovavimas kitiems, tikslo nustatymas, komandinio darbo skatinimas, įgaliojimų suteikimas, pokyčių valdymas, kitų ugdyimas, veiklos valdymas, įvairovės skatinimas, bendravimas ir įtaka, dėmesys bendravimui, bendravimas žodžiu, bendravimas raštu, tarpusavio supratimas, įtaka kitiems, efektyvūs santykiai, orientacija į klientą, skatinanti parama, įtikinantis bendravimas (Martinkienė, 2014).

„Plum“ kompetencijų tipologija, sukurta „Plum International“ – JAV konsultacinės kompanijos, besispecializuojančios kompetencijų tipologijų kūrimo ir jų taikyme įmonių praktikoje (Martinkienė, 2014). Išskirtuose socialinės kompetencijos komponentuose galima išvelgti sėkmingai organizacijos veiklai būtinus darbuotojų įgūdžius, kuriais naudojantis atsiskleidžia jų socialinis kompetentingumas. Tačiau reikia pastebėti, kad skirtingi autoriai, socialinei kompetencijai priskiria skirtingus komponentus. Galimai tai priklauso darbuotojų socialinės kompetencijos vertinimo. „Plum“ išskirti socialinės kompetencijos komponentai atsiskleidžia darbuotojams atliekant veiklas organizacijoje.

Ullrich & de Muynck (1998, cit. pagal Lekavičienę, 2001), teigia, kad asmens socialinė kompetencija gali būti vertinama, pagal septynis komponentus: bendrą pasitikėjimą savimi, atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą reikšti jausmus, gebėjimą paprašyti paslaugos, nenuolaidumą, gebėjimą pareikalauti, nesijautimą kaltu. Tačiau kita dalis tyrinėtojų (Green & Rechis, 2006; Teresevičiene ir kt., 2011; Gedviliene, 2012; Kanning & Horenburg, 2014; Čyžiumi ir kt., 2016) socialinę kompetenciją vertinančių, kaip individo gebėjimus dalyvauti socialiniame gyvenime, socialinei kompetencijai priskiria platesnį komponentų spektrą. 1 paveiksle pateikiami socialinės kompetencijos komponentai, išskirti remiantis skirtingais autoriais.

1 pav. Socialinės kompetencijos struktūra (sudaryta autorės)

Pateikti socialinės kompetencijos elementai (1 paveikslas) leidžia geriau suprasti šį reiškinį. Asmens socialinė kompetencija pasireiškia jo aktyviu dalyvavimu bendruomenės ir visuomenės gyvenime, pagalba ir tolerancija kitiems, vadovavimusi demokratinėmis vertybėmis, šalies ir pasaulio gamtos ir kultūros paveldo pažinimu bei saugojimu, pozityviu bendravimu, konfliktų valdymu, gebėjimu apginti interesus, efektyviai priimti sprendimus, komunikuoti, orientuotis į ateitį, užsibrėžiant realius veiklos tikslus ir uždavinius, gebėjimu priimti pagalbą, atsakingai eiti pareigas, veiksmingai dirbti skirtingose grupėse. Visi minėti gebėjimai padeda asmeniui pasiekti pagrindinį tikslą – prisitaikyti socialinėje aplinkoje (Antinienė ir Lekavičienė, 2012), t.y. sėkmingai socializuotis (Green & Rechis, 2006).

Socialine kompetencija pasižymintis asmenys nepriekaištauja, nekritikuoja, nebando pasirodyti pranašesni, nors ir ne visada su skirtinga nuomone sutinka. Tokie asmenys moka išklausti ir siekia bendradarbiauti (Čyžius ir kt., 2016).

Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos – tai fizinių, psichologinių, pedagoginių, socialinių, specialių sporto žinių, gebėjimų, įgūdžių ir vertybių integrali ugdomoji raiška (Gražulis ir Radžiukynas, 2011). Būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija apima veiklos, klausimų, reiškinų sritis, kurias asmuo išmano ir įgaliotas jose veikti bei gebėjimus pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai dirbti (Gražulis ir Radžiukynas, 2011). Socialiai kompetentingas sporto srities darbuotojas toleruoja ir gerbia skirtingų kultūrų, socialinių sluoksnių, amžiaus grupių, lyčių, tikėjimo, rasės asmenų teises (Švagždienė ir kt., 2015), geba plėtoti socialinį dialogą daugiakultūroje aplinkoje (Armas, 2014), turi atsakomybės jausmą, geba įtikinti,

kontaktuoti, klausyti, dėstyti mintis, moka save pateikti, sudominti bei prisiderinti (Kuzminskaitė ir Rėklaitienė, 2014). Tinkamas būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos lygis užtikrina galimybes sėkmingai atlikti užduotis, pasiekti norimų rezultatų, palaikyti pozityvius socialinius santykius su aplinkiniais ir yra vienas iš svarbiausių jų sėkmingos veiklos garantų (Green & Rechis, 2006; Samašonok ir Šimkovič, 2012).

Nepriklausomai nuo to, kad įvairių mokslininkų (Green & Rechis, 2006; Gražulis ir Radžiukynas, 2011; Samašonok ir Šimkovič, 2012; Kuzminskaitė ir Rėklaitienė, 2014; Švagždienė ir kt., 2015 ir kt.) dėka išskiriamos socialiai kompetentingo būsimo sporto srities darbuotojo charakteristikos, vis tik nėra vienos universalios apibrėžties, nusakančios kada būsimas sporto srities darbuotojas bus socialiai kompetentingas, o kada bus manoma, kad jis stokoja socialinės kompetencijos. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos nustatymą apsunkina tai, kad nėra nustatyto vieningo standarto, matuojančio asmens socialinio kompetentingumo lygį.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinės kompetencijos – tai asmens žiniomis ir patirtimi paremti gebėjimai, sąlygojantys jo elgseną tam tikroje socialinėje aplinkoje. Socialinės kompetencijos betarpiškai susijusios su žmonių tarpusavio sąveika, įgyjamos kartu su asmens patirtimi sąveikauti aplinkoje, tad grindžiamos elgsenos lankstumu. Asmens socialinės kompetencijos pasireiškia jo aktyviu dalyvavimu bendruomenės ir visuomenės gyvenime, pagalba ir tolerancija kitiems, vadovavimusi demokratinėmis vertybėmis, šalies ir pasaulio gamtos ir kultūros paveldo pažinimu bei saugojimu, pozityviu bendravimu, konfliktų valdymu, gebėjimu apginti interesus, efektyviai priimti sprendimus, komunikuoti, orientuotis į ateitį, užsibrėžiant realius veiklos tikslus ir uždavinius, gebėjimu priimti pagalbą, atsakingai eiti pareigas, veiksmingai dirbti skirtingose grupėse.

1.2. Vertybinė kompetencija kaip socialinės kompetencijos dedamoji

Kompetencijų sudedamoji dalis yra vertybės, kurių pažinimas ir raiškos ypatumai padeda atskleisti asmenybės psichologinę, socialinę, sportinę, moralinę, dvasinę brandą (Gražulis, 2013; Žilinskienė ir kt., 2016), santykį su būtimi (Malinauskas ir Kardišauskas, 2016), asmens socialumą, leidžia asmeniui atsiskleisti kaip dorai asmenybei (Atkočiūnienė ir kt., 2012), paaiškina žmogaus elgesį, užtikrina asmenybės kryptingumą (Xinyin & French, 2008; Malinauskas, 2016).

Vertybė, kaip sąvoka turi daug apibrėžčių (Aramavičiūtė ir Martišauskienė, 2009; Atkočiūnienė ir kt., 2012; Krips et al., 2013). Didelę apibrėžimų įvairovę galimai sąlygoja tai, jog jas tyrinėja įvairių sričių (psichologijos, sociologijos, etikos, vadybos, teologijos, politologijos ir kt.) specialistai ir joms apibrėžti pateikia sampratas, paremtas tyrinėtų sričių aspektais. Pasak V. Aramavičiūtės ir E. Martišauskienės (2009) vertybių samprata priklauso nuo to, kokia filosofine

teorija remiantis siekiama analizuoti jų ontologines ir epistemines problemas: *idealizmo teorija* (vertybės suvokiamos kaip amžinos, pastovios, universalios), *realizmo* (kaip realiai egzistuojančių daiktų savybės), *nominalizmo* (kaip subjektyvūs reiškiniai), *emotyvizmo* (kaip jausmų išraiškos), *fenomenologijos* (kaip objektyvios, išliekančios), *egzistencializmo* (kaip laisvai pasirenkamos) ar *reliatyvizmo* (kaip nepastovios, kintančios) ir pan.

Vertybių apibrėžtį apsunkina ir tai, kad jos sunkiai apčiuopiamos, pamatuojamos, įvertinamos, tačiau visuomet juntamos. Vertybės atspindi pagrindinius visuomenės, tam tikrų grupių ar atskiro žmogaus prioritetus, interesus, įsitikinimus, nuostatas. Vertybės gali skirtis, priklausomai nuo to, kokią prasmę joms suteikia individas, tačiau visas vienija jų svarba asmeniui (Vveinhardt ir Nikaitė, 2008). Tad dalis tyrinėtojų (Vveinhardt ir Gulbovaitė, 2012; 2013) vertybes suvokia, kaip tam tikrą asmens matų sistemą, kasdien individui padedančią nustatyti savo santykius su daugeliu aplinkos veiksnių. Kiti tyrinėtojai (Krips et al., 2013) vertybes apibūdina, kaip *motyvacinius veiksnius*, lemiančius asmens gyvenimo būdą. Vertybėmis apibrėžiama, kaip reikėtų elgtis, kokiais principais vadovautis, jos atspindi, kas yra svarbu žmonėms (Giacomino et al., 2013). Berzonsky et al. (2011) teigimu, asmens vertybių sistema sąlygoja jo identitetą, jo tapatumą požiūrį į socialinius reiškinius bei pačio asmens dalyvavimo modelius. Socialinėje visuomenėje vertybės, kaip žmogaus santykis su būtimi, padeda individui orientuotis aplinkoje, pasirinkti iš aplinkos tuos dalykus ir reiškinius, kurie jam tampa subjektyviai svarbūs (Malinauskas ir Kardišauskas, 2016), formuoja asmens elgsenos modelius (Atkočiūnienė ir kt., 2012). Todėl nuo to, kokias vertybes būsimoji sporto srities darbuotojai pripažins prasminėmis, tokiomis vadovausis gyvenime ne tik jie, bet ir asmenys, su kuriais jiems tenka dirbti, o tai reiškia, kad tokia bus ir mūsų visuomenė (Malinauskas, 2016). Taip pat būtina pastebėti, kad nuo asmens turimų ir pripažįstamų vertybių priklauso jo profesijos pasirinkimas, karjeros planavimas, projektavimas bei pasitenkinimas atliekama profesine veikla (Hirschi, 2010). V. Lamanausko ir D. Augienės (2015) teigimu, tai, kokios sėkmės pavyksta pasiekti renkantis profesinius vaidmenis priklauso nuo asmens pripažįstamų vertybių, kurios suvokiamos kaip socialinių kompetencijų pamatas.

Lietuvių tyrinėtojai stokoja dėmesio būsimų sporto srities darbuotojų vertybinių kompetencijų analizei. Aptikta darbų, kuriuose tyrinėtos įvairių kitų profesinių sričių darbuotojų vertybinės kompetencijos, jų ugdymo galimybės, gilinantis į *mokytojų* (Dževečka, 2003; Martišauskienė ir Aramavičiūtė, 2006; Martišauskienė, 2007; 2009 Stanaitis ir Subotkevičienė, 2011; Žygaitienė, 2011; Kriaučiūnienė, 2011; Galkienė, 2011; Martišauskienė ir Vaičekauskienė, 2016 ir kt.), *andragogų* (Tolutienė, 2014), *policijos organizacijos darbuotojų* (Ruibytė ir kt., 2012), *organizacijų vadovų* (Giedraitis, 2014) vertybines kompetencijas, nagrinėtas mokymasis, kaip vertybių ugdymo veiksnys (Vasiliauskas, 2011) ir t.t.

Tačiau Lietuvos būsimų sporto srities darbuotojų vertybinių kompetencijų tyrimų aptikti nepavyko. Šioje srityje daugiausiai gilinasi užsienio mokslininkai (Jaakson, 2008; Berzonsky et al., 2011; Murphy et al., 2011). Lietuvos tyrinėtojai gilinasi į būsimųjų kūno kultūros ir sporto specialistų nuostatų į dorovines vertybes sporte kaitą studijų metais (Šukys, 2008); Lietuvos kūno kultūros akademijos studentų nuostatų į dorovines vertybes sporte ypatumus (Šukys ir kt., 2007); būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamika pastarąjį dešimtmetį (Malinauskas, 2016).

Būsimų sporto srities darbuotojų vertybinės kompetencijos raiška vyksta racionalaus mastymo ir praktinės veiklos integralios sąveikos procese (Fiedler et al., 2013). Atliktų tyrimų duomenimis, asmens vertybinė kompetencija glaudžiai susijusi su jo socialine elgsena, bendravimu ir bendradarbiavimu socialinėje aplinkoje, kokybišku konfliktų sprendimu (Vveinhardt, 2007; Fiedler et al., 2013; Parks-Leduc et al., 2015). Vieną paprasčiausių, lengviausiai suvokiamų ir įsisąmoninamų vertybinių kompetencijų sampratų pateikia Rokeach (1973, cit. pagal Maercker et al., 2015), teigdamas, kad vertybinės kompetencijos apima *pažinimo, emocijų ir elgsenos komponentus*. Kitaip tariant *vertybinės kompetencijos suponuoja pageidautiną asmens elgesį, kuri sąlygoja jo turima patirtis bei išgyvenamos emocijos*.

Schwartz ir Bilsky (1987, 1992 cit. pagal Krips, et al., 2013) vienas pirmųjų pateikė vertybinės kompetencijos struktūros modelį. Jis teigė, kad vertybinė kompetencija sąlygoja individo sąmoningą atsaką į tris pagrindinius žmogiškuosius poreikius: fiziologinius, socialinės sąveikos bei sąveikos su visuomenės institucijomis, sąlygojančiomis asmens gerovę. Autorius taip pat išskyrė potencialiai universalų vertybinės kompetencijos rinkinį, kurį sudaro 10 pagrindinių sričių (Schwartz, Bilsky, 1987, 1992, cit. pagal Kripset al., 2013; Maercker et al., 2015):

1. *Hedonizmas* – malonumas ir jausmingumas, siekiant patenkinti asmeninius poreikius.
2. *Galia* – socialinis statusas ir prestižas, kontrolė bei dominavimas (socialinė galia, valdžia, turtai ir t.t.).
3. *Pasiekimai* – asmeninė sėkmė išreiškiant kompetenciją, atitinkančią socialinius standartus (sėkmės, galimybės, siekiai, įtaka ir t.t.).
4. *Stimuliacija* – jaudulys, naujovės ir gyvenimiški iššūkiai (drąsa, įvairialypis, įdomus gyvenimas ir t.t.).
5. *Savikryptingumas* – minties ir veiksmo nepriklausomumas, pasirinkimo, kūrybos, tyrinėjimo galimybės (kūrybiškumo laisvė, nepriklausomybė, smalsumas, tikslų pasirinkimas ir t.t.).
6. *Universalizmas* – supratimas, įvertinimas, tolerancija, žmonių ir gamtos gerovės siekiai (rūpyba, socialinis teisingumas, lygybė, aplinkos apsauga, pasaulio grožio pajauta, vienybė su gamta ir t.t.).
7. *Geranoriškumas* – siekiai išsaugoti ir stiprinti visuomenės gerovę (paslaugumas, sąžiningumas, lojalumas, atsakomybė ir t.t.).

8. *Suderinamumas* – veiksmai, poelgiai ir impulsai, nepažeidžiantys socialinių lūkesčių bei normų (mandagumas, paklusnumas, disciplina, pagarba ir t.t.).

9. *Tradiciškumas* – pagarba, atsidavimas tradicijoms, kultūrai, religijai (pamaldumas, pagarba tradicijoms, nuolankumas ir t.t.).

10. *Saugumas* – saugumas ir harmonija visuomenėje, tarpusavio santykiuose (šeimoms saugumas, krašto apsauga, socialinė tvarka švara, džiaugsminga tarpusavio sąveika ir t.t.).

Autoriai (Krips et al., 2013) pastebi, kad pateiktos vertybinės kompetencijos sritys gali būti suskirstytos į du lygmenis: *tarnaujančios asmeniui*: hedonizmas, galia, pasiekimai, stimuliacija, savikryptingumas; *tarnaujančios visuomenei*: universalizmas, geranoriškumas, suderinamumas, tradiciškumas, saugumas. Kita dalis tyrinėtojų (Maercker, et al., 2009; Müller et al., 2011; Wang et al., 2014; Maercker et al., 2015) išskirtas vertybinės kompetencijos sritis skirsto į *tradicines* (saugumas, suderinamumas, tradiciškumas, geranoriškumas, universalizmas) ir *modernias* (hedonizmas, galia, pasiekimai, savikryptingumas, stimuliacija).

Vertybinės kompetencijos yra kintantis reiškinys. Studentų vertybines kompetencijas sąlygoja įvairūs veiksniai, tarp kurių svarbią vietą užima jų kultūrinis bei istorinis paveldas (Alfred et al., 2013; Khabutdinova & Bayanova, 2013). M.M. Khabutdinova & L. Bayanova (2013) tyrė, Kazano valstybinio universiteto studentus, atstovaujančius skirtingas šalis (Rusiją, Kiniją, Turkiją, Turkmėniją ir Uzbekistaną). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad turkiškai kalbančių studentų grupei buvo būdingos vertybės, labiau orientuotos į žmogaus emocijas, santykių išlaikymą, tarpusavio santykių harmoniją, pagarbą kitiems, jų paslaptims, patikimumą, siekius dėkoti už suteiktas paslaugas. Rusiškai kalbančių studentų grupės vertybės orientuotos į galios demonstravimą, minties ir veiklos nepriklausomumą, asmeninę sėkmę, socialinę padėtį ir prestižą, kontrolės siekius. Kinijos studentų grupės pamatinėms vertybėms priskirta saugumas, etninė tapatybė, tolerancija, pagarba, sėkmingas bendravimas su žmonėmis (Khabutdinova & Bayanova, 2013). Tad ruošiant būsimus specialistus, tame tarpe ir sporto srities darbuotojus, reikia atkreipti dėmesį į jų jau atsinešamas vertybes. Tuo pačiu, svarbu pastebėti, kad būsimi sporto srities darbuotojai savo profesinėje veikloje gali susidurti su kitų tautų ar šalių sporto srities darbuotojais, sportininkais, tad manoma yra tikslinga žinoti ir suvokti, kad skirtingų šalių, skirtingų tradicijų, tautinio mentaliteto asmenų vertybinės kompetencijos gali skirtis.

Tam tikros vertybės, perduodamos iš kartos į kartą, išlieka, tačiau dalį visuomenėje vyraujančių vertybių ilgainiui paveikia kintanti kultūra, globalizacija. Tiek istoriškai nusistovėjusios, tiek globalizacijos proceso paveiktos vertybės sudaro asmens pasaulėvokos organišką visumą (Aramavičiūtė ir Martišauskienė, 2010; Akelaitis ir Malinauskas, 2013; Švagždienė ir kt., 2015). Vertybinės kompetencijos kaitą suponuoja asmens sąveika su aplinka. Žmonių tarpusavio santykiai, bendravimas ir bendradarbiavimas sąlygoja vertybių perėmimą ir jų

perdavimą kitiems asmenims. I.M. Ametrano (2014) pastebi, kad neretai organizacijų darbuotojams tenka išgyventi asmeninių ir profesinių vertybių konfliktus, galinčius trukdyti sprendimų priėmimams profesinėje veikloje. Darbuotojas, įsiliedamas į organizacijos veiklą, atsineša savo asmeninių vertybių portfelį, kurios turi būti derinamos su organizacijoje vyraujančiomis socialinėmis vertybėmis (Vveinhardt ir Gulbovaitė, 2012). Būsimų sporto srities darbuotojų turimos vertybinės kompetencijos dermė su organizacijoje vyraujančiomis sąlygoja darbuotojų didesnius pasiekimus profesinėje veikloje, pasitenkinimą darbu, jų psichosocialinę gerovę, mažina perdegimo riziką (Veage et al., 2014).

Vertybės kinta priklausomai nuo tam tikro laikmečio, kuriame dirba sporto srities darbuotojai (Kanišauskas, 2014). Š. Šukys (2008) pastebi, kad sportinė veikla (kuria studijuodami užsiima būsimi sporto srities darbuotojai) gali daryti poveikį ne tik fiziniam asmens tobulėjimui, bet ir asmenybės vertybinėms orientacijoms. Autorius tuo pačiu pastebi, kad sportui būdinga nepriklausoma subkultūra, tokios vertybės, kurios skiriasi nuo bendrųjų visuomenės vertybių (Šukys, 2008). N. Verdanakis et al. (2014) atlikto tyrimo, duomenimis, yra tiesioginis ryšys tarp studentų atsakingo požiūrio į gautas užduotis ir dalyvavimo sportinėse, fizinį aktyvumą skatinančiose veiklose.

Tuo tarpu R. Malinauskas (2006) atkreipia dėmesį į tai, kad pastaruoju metu labai svarbų vaidmenį atlieka elgesio moralinio skatinimo priemonės. Jeigu ugdymo proceso metu skatinamos bei palaikomos humanistinės vertybės – sveikata, fizinis tobulėjimas, žmogiškasis bendravimas, – tai tikėtina, kad minėtos vertybės bus puoselėjamos būsimų sporto srities darbuotojų profesinėje veikloje.

Apibendrinant galima teigti, kad vertybinė kompetencija suponuoja pageidautiną asmens elgesį, kurį sąlygoja jo turima patirtis bei išgyvenamos emocijos. Vertybinė kompetencija sąlygoja individo sąmoningą atsaką į tris pagrindinius žmogiškuosius poreikius: fiziologinius, socialinės sąveikos bei sąveikos su visuomenės institucijomis, sąlygojančiomis asmens gerovę. Vertybinės kompetencijos yra kintantis reiškinys. Būsimų sporto srities darbuotojų vertybines kompetencijas sąlygoja įvairūs veiksniai, tarp kurių svarbią vietą užima jų kultūrinis bei istorinis paveldas, globalizacija, asmens sąveika su aplinka, žmonių tarpusavio santykiai, bendravimas ir bendradarbiavimas ir t.t.

1.3. Bendradarbiavimo kompetencija kaip socialinės kompetencijos komponentas

Pastaraisiais metais daugelis organizacijų, nepriklausomai nuo jų vykdomų veiklų, įgyvendina pokyčius, kurie pasireiškia perėjimo nuo individualaus darbo prie bendradarbiavimo

(Nadal et al., 2015). Siekiant spręsti problemas efektyviau, nei tai gali padaryti atskiri asmenys, bendram tikslui pasiekti ir įgyvendinti numatytas bendras veiklas, suburiami skirtingų patirčių, vertybių, žinių bei gebėjimų asmenys (Cortez et al., 2009). Tuo pačiu, siekiant tam tikrų bendrų tikslų žmonių grupėje susiduriama su tam tikrais sunkumais bei iššūkiais, kuriuos sąlygoja individų asmeniniai skirtumai, gyvenimiška bei profesinė patirtis, skirtingi būdo bruožai, bendravimo įgūdžiai kitaip dar vadinami *bendradarbiavimo kompetencija* (Bossche et al., 2006).

Bendradarbiavimo reiškinys gali būti pastebimas homogeninėse ir heterogeninėse grupėse. Nors lietuvių ir užsienio mokslininkai neturi bendros nuomonės, kuri grupė yra pranašesnė, Hennessy ir Murphy (1999) bei Delucchi (2006, cit. pagal Vizgirdaitę, 2011, p. 82) teigia, kad „panašių įgūdžių ir gebėjimų dalyviai (homogeninė grupė) paprastai dirba ir bendradarbiauja efektyviau nei poros ar grupės, kuriose vieni asmenys turi pranašesnių gebėjimų už kitus (heterogeninė grupė)“. Tačiau yra autorių, kurie nesutinka, kad skirtingų lygių socialiniai įgūdžiai gali kenkti bendradarbiavimui arba bendram išmokimui. Teresevičienė ir Gedvilienė (1999, cit. pagal Vizgirdaitę, 2011, p. 82) teigia, kad „heterogeninės grupės yra naudingos tiek gabesniems, tiek mažesnių gabumų asmenims, ir visi dalyviai pasiekia aukštų rezultatų“. Taip pat teigiama, kad gabūs žmonės dirbdami heterogeninėse grupėse įgyja tokių socialinių gebėjimų kaip bendravimas, lyderystė, konfliktų sprendimas.

Bendradarbiavimo samprata nusako kartu atliekama darbinę veiklą (Vizgirdaitė, 2011), pabrėžiant komandinio darbo efektyvumą (Mingchang et al., 2013). Bendrąja prasme, bendradarbiavimą galima traktuoti kaip ypatingą veiklos rūšį, kuomet ši veikla atliekama dalyvaujant keliems vykdytojams, valdymo subjektams, institucijoms, sistemoms ar net valstybėms (Puškorius, 2007). Bendradarbiavimo kompetencija, kaip socialinės kompetencijos komponentas akcentuoja tarpasmeninį ir socialinį dalyvavimą skirtingose visuomenės ir grupės veiklose (Gedvilienė, 2012), bendravimą per komunikacinius ryšius, darbinę veiklą bei mokymąsi, apima įgūdžius, kuriuos individas gali įgyti ir tobulinti. Bendradarbiavimo kompetencija suvokiama kaip gebėjimų, nuostatų, žinių, mokėjimų, emocijų, įgūdžių, galinčių turėti įtakos sėkmingam bendradarbiavimui visuma. Tai gebėjimas keistis informacija su kitais asmenimis, įgyvendinant tam tikrus vaidmenis, siekiant išlaikyti pozityvius santykius, bei pasiekti užsibrėžtų tikslų (Badea et al., 2015).

Bendradarbiavimo kompetencijos pagrindas *bendravimas* – daugelio autorių nurodomas, kaip vienas pagrindinių veiksnių, be kurio negali egzistuoti bendradarbiavimas (Vizgirdaitė, 2011). Svarbiausia socialinės sistemos savybė yra tarpusavio sąveika, kuri gali pasireikšti dviejuose lygiuose: *tarpasmeniniame* (grupės lygmuo) ir *tarpgrupiniame* (bendruomenės lygmuo). Individų sąveikavimas patiriamas bendraujant, kuomet bendravimu pagrįstuose socialiniuose ryšiuose gaunama informacija, patiriama kitų žmonių pagalba, daugiau sužinoma apie kultūrą, istoriją,

pažįstame ir renkamės partnerius (Armas, 2014). Tad bendravimas šiandieninėje visuomenėje suvokiamas kaip keitimasis informacija, jos gavimas bei analizavimas, siekiant atsakyti į tam tikrus klausimus bei rasti galimus sprendimus, sudaromos prielaidos asmenų tarpusavio priklausomybei atsirasti. Tad galima teigti, kad bendraujant užmezgami socialiniai ryšiai, kurių plėtotę lemia ryšių abipusis naudingumas energetine ir emocine prasme (Armas, 2014). Lekavičienė ir kt. (2010) išskiria šiuos svarbiausius bendravimo aspektus: tarpusavio suvokimas (*socialinė percepcija*); keitimasis informacija (*komunikacija*); tarpusavio sąveika (*socialinė interakcija*); tarpusavio santykiai.

Matome, kad komunikacija yra bendravimo dalis. Komunikuojant keičiamasi patyrimu, išgyvenimais, informacija (Žygaitienė, 2005). Literatūroje komunikacija siaurąja prasme suprantama kaip veiksmas (pokalbis), kurio metu kalbantieji individai perduoda ir gauna reikiamą informaciją. Dialoginį bendravimą lemia daugybė veiksnių: pokalbio dalyviai (jų skaičius, charakteriai, hierarchiniai santykiai), situacija (vieta ir laikas), tema (arba keletas temų), pašnekovų tikslai, verbalinės ir neverbalinės komunikacijos elementai (Kuprienė, 2013). Kaip teigia R.L. Daft (2008), nors esant vargingai komunikacijai nerizikuojama žmonių gyvybėmis, neefektyvi komunikacija gali sukelti didelių problemų, tarp jų ir darbuotojų moralę, inovacijų stoka, menkesni veiklos pasiekimai, ir nesėkmė susidūrus su problemomis, grėsmėmis, sprendžiant jas. Jau ir dirbdami, susidūrę su komunikacijos problemomis įvairių sričių, tame tarpe ir sporto srities darbuotojai, stengiasi pagerinti savo bendravimo žinias, gebėjimus, taisyti trūkumus, klaidas (Jankauskienė, 2015).

Sugebėti tinkamai komunikuoti arba pasižymėti komunikacine kompetencija šiandien svarbu kiekvienos srities darbuotojui. Socialinės kompetencijos sudedamoji dalis – *komunikacinė kompetencija* pasižymi tolerancija skirtingiems požiūriams, pasitikėjimu savimi bei kitais (Gedvilienė, 2012). R. Jucevičiaus ir J. Ilonienės (2009) teigimu, komunikacinę kompetenciją sudaro: nuostata būti patikimu partneriu; nuostata kooperuoti ir įsipareigoti; tinklinės komunikacijos gebėjimai. Komunikacinė kompetencija yra būsimų sporto srities darbuotojų sugebėjimas pavartoti adresatui skirtus posakius, pasisakymus, socialiniame interaktyviame procese. Komunikacijoje didelį vaidmenį atlieka: asmenybės sugebėjimas spręsti, numatymas, emocijos, socialinė kilmė, ketinimai, taip pat ir kalbos partnerių tarpusavio santykiai ir kalbos situacijos sąlygos, kaip vieta, laikas, proga (Jankauskienė, 2015).

Bendradarbiavimo kompetencijos struktūroje svarbią vietą užima *komandinis darbas* (Conde et al., 2016). Komandinis darbas įgyja vis didesnę reikšmę tarp XXI amžiaus besimokančiųjų kompetencijų (Koh et al., 2014), kadangi daugelio profesinių veiklų pageidaujamas rezultatas – mokėjimas dirbti komandoje (Cortez et al., 2009). A. Fidalgo-Blanco et al. (2015)

teigimu, būsimų sporto srities darbuotojų įgytos komandinio darbo kompetencijos turi tiesioginių sąsajų su jų atliekamo darbo našumu.

Mokslininkai nestokoja dėmesio komandinio darbo analizei, vis dažniau gilinantis į komandiniui darbui būtinas kompetencijas (De Waal, 2007; Savanevičienė ir Šilingienė, 2007; Nadal et al., 2015). *Komandinio darbo kompetencija* – tai žinios ir gebėjimai, reikalingi sėkmingos užduoties atlikimui komandoje (Lerner et al., 2009; Weaver et al., 2010), apimantys įsitraukimą (Baughman et al., 2012), bendradarbiavimą, kitų komandos narių įtraukimą, inicijavimą, bendro rezultato siekimą (De Waal, 2007; Baughman et al., 2012) atsiskleidimą kitiems komandos nariams, pagalbą kitiems, pasitikėjimą ir pagarbą, bendro tikslo siekimą, drąsą klausiant, gebėjimą nuolat mokytis, gebėjimą išnaudoti kitų komandos narių pranašumus, aiškių, visiems žinomų tikslų turėjimą, gebėjimą kurti pasitikėjimą keliančią atmosferą, gebėjimą pagelbėti kitiems komandos nariams (Čiužas, Monkevičius, 2013).

Apibendrinant galima teigti, kad bendradarbiavimo kompetencija – tai gebėjimų, nuostatų, žinių, mokėjimų, emocijų, įgūdžių, galinčių turėti įtakos sėkmingam bendradarbiavimui visuma. Tai gebėjimas keistis informacija su kitais asmenimis, įgyvendinant tam tikrus vaidmenis, siekiant išlaikyti pozityvius santykius, bei pasiekti užsibrėžtų tikslų. Bendradarbiavimo kompetencijos pagrindas – bendravimas, kur perduodant bei priimant informaciją svarbų vaidmenį vaidina komunikaciniai gebėjimai. Su bendradarbiavimo kompetencija glaudžiai susijusi komandinio darbo kompetencija, kuriai būdingos žinios ir gebėjimai, reikalingi sėkmingos užduoties atlikimui komandoje, apimantys įsitraukimą, kitų komandos narių įtraukimą, inicijavimą, bendro rezultato siekimą.

1.4. Socialinės kompetencijos ugdymas

Šiuolaikinėje visuomenėje ypač didelis dėmesys skiriamas socialiai orientuotos asmenybės ugdymui (Armas, 2012). Siekiant išugdyti socialiai orientuotą asmenybę, visa apimančiame mokymesi, per įvairias aplinkos transformacijas, asmeniui sąveikaujant su socialine aplinka, ugdomas asmens socialinis kompetentingumas (Armas, 2014). Socialinės kompetencijos ugdymas prasideda dar vaikystėje, pačioje artimiausioje aplinkoje – vaiko šeimoje. Vaikai šeimose pirmiausia išsiugdo socialinę kompetenciją, kuri padeda pažinti save ir kitus, veikti išvien, dalyvauti visuomenės gyvenime (Tijūnėlienė ir Jonutytė, 2009). Vis tik asmenys skiriasi pagal turimas socialines kompetencijas. Asmenų socialinės kompetencijos skirtumus sąlygoja nevienodos šeimos aplinkybės: kultūriniai skirtumai, nuo kurių priklauso tradicijos šeimoje bei auklėjimo šeimoje stiliai (Feldman & Masalha, 2010; Tran & Lee, 2010) finansiniai ištekliai, tėvų išsilavinimas, veiklumas, vaiko auklėjimui skiriamas laikas, emocinis šeimos klimatas (Tijūnėlienė ir Jonutytė,

2009; Hungerford et al., 2012), vaikų santykiai su tėvais (Feldman et al., 2013; Zhang, 2013). Pastebėta, kad aukštesniu socialinės kompetencijos lygiu pasižymi tie asmenys, kurie augo šeimose, kuriose vyrauja santarvė, tarpusavio parama ir supratimas, tėvai domisi vaikų ugdymu, mokymosi pasiekimais, (Leidy et al., 2010), tėvai yra įgiję aukštąjį išsilavinimą (Sapienza, et al., 2009; Tijūnėlienė ir Jonutytė, 2009).

Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos ugdymas apima mokymosi patirties ir įgytų žinių tarpusavio sąveiką (Brumm et al., 2006; Baughman et al., 2012). Studentų socialinės kompetencijos ugdymo procesą sąlygoja ugdymo aplinka kuri palaiko ir skatina studentų motyvaciją, didina jų pasitikėjimą savimi ir savo jėgomis bei užtikrina gilesnį požiūrį į studijas (Jankauskienė, 2015). Aukštojo mokslo institucijos edukacinėje aplinkoje svarbų vaidmenį vaidina ugdytinių bei ugdytojų tarpusavio sąveika (Gedvilienė, 2012), kur svarbią vietą užima tokie socialiniai reiškiniai, kaip bendravimas ir bendradarbiavimas, psichologinis saugumas (Groh et al., 2014), minčių reiškimo laisvė, sudarytos sąlygos išsakyti savo požiūrį ir dalintis mintimis, idėjomis (Gedvilienė, 2012; Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2012), daug dėmesio skiriama refleksijai, sudarančiai galimybę pataisyti klaidingą supratimą ir užpildyti žinių spragas (Jankauskienė, 2015).

Edukacinė aplinka, kurioje studentas mokosi, sąlygoja konkretaus studento studijų sėkmę, o akademiniai pasiekimai ugdymo įstaigoje turi sąsajų su studento socialine kompetencija (Jucevičienė, 2010). Minėtus teiginius patvirtina G. Sapienza et al. (2009) ir H.S. Han (2014) atliktų tyrimų duomenys, atskleidę, kad studentai, pasižymintys aukštesniais akademineis pasiekimais, taip pat pasižymi didesne socialine kompetencija, lyginant su žemesnių akademinų apsiekimų studentais.

Būsimo sporto srities darbuotojų socialinių kompetencijų formavimas, ugdymas aukštojoje mokykloje, universitete turi remtis studentų turimų kompetencijų diagnostika ir turi būti orientuotas į praktinę veiklą išorinėje aplinkoje, kadangi kiekvienas studentas turi skirtingas asmenines savybes, skirtingą asmeninę patirtį, įgytą šeimoje, darželyje, mokykloje, būreliuose, bendraujant su draugais ir kitoje kultūrinėje terpėje, suformavusioje jo nuostatas, vertybes, požiūrius (Peleckis, 2013).

Siekdamas tapti sporto srities darbuotoju, studentas turi įgyti tam tikrų profesinių žinių, tačiau vien tik informacijos įgijimas, gebėjimas ją išsaugoti ir atgaminti nesudaro sąlygų tobulinti studentų socialinę kompetenciją. Žinių būsimų sporto srities specialistų suteikimas inicijuojant probleminį mokymąsi skatina domėtis naujausia informacija, perkelti ir taikyti įgytas teorines žinias praktiškai (Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2012). Susidurdamas su probleminėmis situacijomis ir įveikęs jas, studentas kaupia gyvenimo problemų sprendimo patirtį. Būtent, patirtinio mokymosi, probleminio mokymosi ir kt. ugdymo strategijomis paremtas socialinės būsimų sporto srities specialistų kompetencijos ugdymas siūlo ne konkrečią, apibendrintą tiesą, o rodo problemų,

požiūrių, vertybių įvairovę (Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2012). Todėl svarbu sudaryti galimybes besimokantiems patiems tirti, atrasti, kad idėjos ir žinios išplauktų iš realių sprendimų, susijusių su besimokančiųjų asmenine patirtimi (Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2012); svarbu, kad būtų sudarytos sąlygos ir galimybės studentams spręsti realias problemas, su kuriomis jiems gali tekti susidurti profesinėje veikloje, ir pajusti atsakomybę už priimtus sprendimus, aktyviai kurti savo žinias ir įgūdžius, plėtoti bei formuoti kompetencijas, o ne pasyviai perimti pateikiamą informaciją (Jankauskienė, 2015). Šiuo atveju svarbiu tampa žinių būsimiems sporto srities darbuotojams suteikimas socialiniame kontekste – išklausan ir priiman skirtingus požiūrius, lyginant juos bei papildant jais studentų supratimą. Kritinis mąstymas, gebėjimas įvairiapusiškai analizuoti ir įvertinti situaciją bei mintis, kad būtų pasirenkama protinga ir pagrįsta pozicija svarbūs ne tik mokantis, bet ir vertinant save, savo gebėjimus, bendraujant, t.y. atliekant savo veiklos analizę ir yra efektyvaus mąstymo, leidžiančio įvertinti, ką reiškia tai, kas buvo sužinota, pamatyta, patirta, savaime neatsiranda ir nesireiškia, pagrindas. Šiuo metu yra aktualūs darbo ir taikomosios veiklos gebėjimai naudotis informacinėmis technologijomis, ieškoti, tvarkyti, pateikti, analizuoti, interpretuoti, kritiškai vertinti ir panaudoti informaciją, tyrinėti, klausinėti bei sugebėti papildomas koncepcijas ir kategorijas susieti su jau turimomis koncepcijomis bei jas sieti tarpusavyje (Jankauskienė, 2015).

Siekiant formuoti, įgydyti, plėtoti būsimo sporto srities darbuotojų socialines kompetencijas, aukštųjų mokyklų akademinės programos turi būti nuolat tobulinamos, norint užtikrinti studentų pasirengimą sėkmingai atlikti profesines užduotis (Braunstein-Minkove & DeLuca, 2015). Aukštojo mokslo kontekste mokymasis visą gyvenimą tampa ne vien asmenybės raiškos būdu, bet ir socialinės bei ekonominės pažangos prielaida (Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2012). Šiandieninių nacionalinių ir tarptautinių dokumentų analizė rodo, kad aukštojo mokslo institucijų žmonių išteklių bei studentų ir absolventų kokybinių bei kiekybinių parametrų pagerinimas yra vienas iš svarbiausių aukštojo mokslo tikslų (Juknytė-Petreikienė, 2013). Tad aukštojo mokslo erdvėje įsitvirtino nauji specialistų rengimo reikalavimai, ypač pabrėžiamas socialinių kompetencijų ugdymas (Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos ugdymas apima mokymosi patirties ir įgytų žinių tarpusavio sąveiką. Studentų socialinės kompetencijos ugdymo procesą sąlygoja ugdymo aplinka, palaikanti ir skatinanti studentų motyvaciją, didinanti jų pasitikėjimą savimi ir savo jėgomis bei užtikrinanti gilesnį požiūrį į studijas; ugdytinių bei ugdytojų tarpusavio sąveika, apimanti bendravimą ir bendradarbiavimą, psichologinį saugumą. Būsimo sporto srities darbuotojų socialinių kompetencijų ugdymas aukštojo mokslo institucijoje turi remtis studentų turimų kompetencijų diagnostika ir turi būti orientuotas į praktinę veiklą išorinėje aplinkoje.

2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Tyrimo objektas – būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška.

2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimė dalyvavo 186 Lietuvos sporto universiteto studentai, kurių amžius buvo nuo 18 iki 41 metų (amžiaus vidurkis 21,09±3,04 metai). Tyrimė dalyvavo 87 (46,8 proc., amžiaus vidurkis – 21,66±3,04 metų) merginos ir 99 (53,2 proc., amžiaus vidurkis 20,59±2,98) metų vaikinai. Daugumą tyrimo dalyvių sudarė studentai, kurie studijavo pirmos pakopos *Treniravimo sistemos* studijų programoje (76,3 proc.), o mažiausią dalį studentai, iš pirmos pakopos *Fizinio aktyvumas ir visuomenės sveikata* studijų programos (8,1 proc.). 15,6 proc. tyrimo dalyvių studijavo *Kūno kultūra ir sportas* studijų programoje (2 lentelė).

2 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal studijų programas

Tyrimo dalyvių lytis		Pirmos pakopos studijų programos pavadinimas		
		Treniravimo sistemos	Kūno kultūra ir sportas	Fizinis aktyvumas ir visuomenės sveikata
Merginos	n	55	22	10
	%	63,2	25,3	11,5
Vaikinai	n	87	7	5
	%	87,9	7,1	5,1
Iš viso	n	142	29	15
	%	76,3	15,6	8,1

Tyrimo metu studentų kompetencijų raiška lyginta tarp jaunesnio ir vyresnio kurso studentų. Todėl neatsitiktinai tyrimo dalyvių imtis formuota taip, kad joje būtų vyriausi (IV kurso) ir jauniausi (I kurso) studentai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad apklausoje dalyvavo maždaug panašus skaičius Lietuvos Sporto universiteto I kurso ir IV kurso studentų (3 lentelė).

3 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal studijų kursą

Tyrimo dalyvių lytis		Studijų kursas	
		I kursas	IV kursas
Merginos	n	37	50
	%	42,5	57,5
Vaikinai	n	59	40
	%	59,6	40,4
Iš viso	n	96	90
	%	51,6	48,4

2.2. Tyrimo metodai ir procedūra

Tyrimas atliktas 2016 – 2017 mokslo metais Lietuvos sporto universitete. Tyrime dalyvavo Lietuvos sporto universiteto studentai, kurie studijavo pirmos pakopos „Treniravimo sistemos“, „Kūno kultūra ir sportas“, „Fizinis aktyvumas ir visuomenės sveikata“ studijų programose. Laikantis tyrimo etikos, studentų atsiklausta, ar jie sutinka dalyvauti apklausoje. Prieš pateikiant klausimynus, tyrimo dalyviai buvo supažindinti su naudotomis sąvokomis, pabrėžta, kad tyrimo duomenys bus naudoti tik apibendrinta forma, neišskiriant konkrečių žmonių. Tyrimą vykdė darbo autorė. Studentai klausimynus pildė universitete prieš prasidedant paskaitai.

Analizuojant būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raišką, siekiant įvertinti tyrimo dalyvių *socialinę kompetenciją*, naudotas socialinės kompetencijos testas (Ullrich & de Muynck, 1998, adaptuota Lekavičienės, 2001), kuris leido įvertinti socialinę kompetenciją atsižvelgiant į septynis socialinės kompetencijos komponentus, tuo remiantis sudarytos šios skalės:

Bendrasis pasitikėjimas savimi – matuoja tiriamojo pasitikėjimą savimi, apie savo svarbumo suvokimą, ryžtingumą. Skalę sudaro 10 teiginių. Skalės vidinis suderinamumas yra tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,669.

Atsparumas nesėkmėms ir kritikai – matuoja gebėjimą priimti neigiamus aplinkinių vertinimus ir kritiką. Skalę sudaro 9 teiginių. Skalės vidinis suderinamumas yra tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,714.

Gebėjimas reikšti jausmus – matuoja gebėjimą parodyti savo jausmus, juos įvardinti ir aptarti su kitu asmeniu. Skalę sudaro 6 teiginių. Skalės vidinis suderinamumas yra gerai tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,800.

Gebėjimas paprašyti paslaugos – matuoja gebėjimą megzti ryšį su kitais žmonėmis, išdrįsti kreiptis pagalbos. Skalę sudaro 5 teiginiai. Skalės vidinis suderinamumas yra tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,790.

Nenuolaidumas – vertina asmens elgesį kitų žmonių keliamų reikalavimų atžvilgiu. Skalę sudaro 5 teiginiai. Skalės vidinis suderinamumas yra tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,734.

Galėjimas pareikalauti – vertina asmens gebėjimą išsakyti pretenzijas viešojoje vietoje konkrečiose situacijose. Skalę sudaro 5 teiginiai. Skalės vidinis suderinamumas yra pakankamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,587.

Nesijautimas kaltu – vertina kaltės jausmą, kuris kyla nepatenkinus kitų žmonių prašymo, taip pat neapibrėžtas kaltės jausmas. skalę sudaro 5 teiginiai. Skalės vidinis suderinamumas yra tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,715.

Analizuojant būsimų sporto srities specialistų *bendradarbiavimo ir vertybinę kompetencijų* raišką, remtasi Iždonaitės-Medžiūnienės (2009) daktaro disertacijoje parengtu klausimynu (autorė rėmėsi Introduction to Tuning Project, 2007). Tuning projektas akcentuoja, kad studijų programos turi būti kuriamos pagal darbo rinkos ir visuomenės kompetencijų poreikį. Sudarytos šias kompetencijas matuojančios skalės:

Vertybinė – matuoja asmens įvairių profesinei ir socialinei veiklai reikalingų vertybinių kompetencijų raišką, pvz.: darbštumas, lankstumas, patikimumas, socialinis aktyvumas, tobulėjimas ir pan. Skalę sudarė 30 vertybinių kompetencijų. Skalės vidinis suderinamumas yra puikiai tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,940.

Bendradarbiavimo – matuojamos asmens kompetencijas teikti pagalbą, bendrauti komandoje, konsultuoti, siekti susitarimo, vertinti komandos narių nuomonę, atsižvelgti į bendradarbių, klientų poreikius, įtraukti aplinkinius į pokalbį, siekti bendrų tikslų. Skalę sudarė 30 teiginių. Kuo skalės įvertis didesnis, tuo labiau išreikšta ši kompetencija. Skalės vidinis suderinamumas yra puikiai tinkamas grupiniams skaičiavimams atlikti, *Cronbach alpha* – 0,925.

Tyrimo dalyviai kiekvieną teiginį, kurie apibūdino socialinės kompetencijos komponentus, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijas, vertino skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – ne, 5 – toks gebėjimas yra ryškus, kiti vertinimai – 2, 3, 4 – tarpiniai.

Kiekybinė duomenų analizė buvo atliekama SPSS (angl. Statistical Package for Social Science) statistiniu paketu, versija 21.0. Hipotezėms tikrinti buvo naudojama aprašomoji statistika, t kriterijus ir χ^2 kriterijus, atlikta koreliacinė analizė, naudojant Pearson koreliacijos koeficientą. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo – 0,05.

3. REZULTATAI

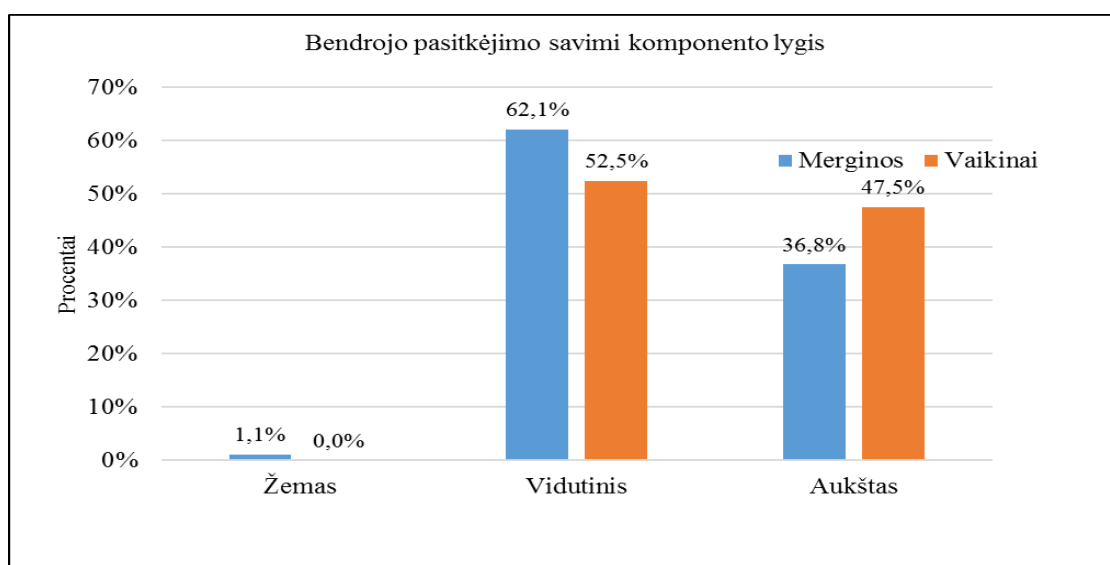
3.1. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška skirtingose lyties ir amžiaus grupėse

Toliau šiame darbe nagrinėjama būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška lyties ir amžiaus aspektu. 4 lentelėje pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiška vaikinių ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma socialinės kompetencijos komponentų tarp vaikinių ir merginų reikšmingai skiriasi. Gauti tyrimo duomenys leidžia teigti, kad merginų socialinė kompetencija (15,48±4,61 balo) yra statistiškai patikimai ($p<0,05$) labiau išreikšta nei vaikinių (13,97±4,29 balo). Nustatyta, kad sporto srities studijų programų studentų merginų atsparumo nesėkmėms ir kritikai, gebėjimo reikšti jausmus, gebėjimo paprašyti paslaugos, nenuolaidumo ir galėjimo pareikalauti komponentai statistiškai reikšmingai yra ryškesni, nei studentų vaikinių ($p<0,05$). Bendrojo pasitikėjimo savimi ir nesijautimo kaltu komponentų raiška tarp merginų ir vaikinių reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$).

4 lentelė. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiškos statistiniai rodikliai merginų ir vaikinių grupėse

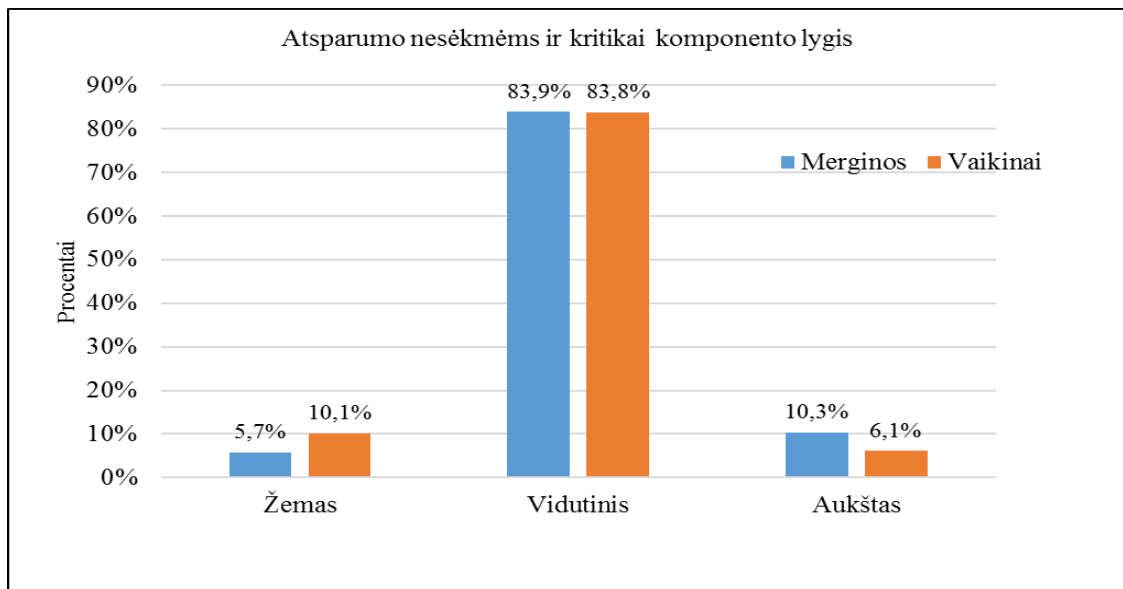
Socialinė kompetencijos komponentai	Lytis	n	Vidurkis	St. nuokrypis	t	p
Socialinė kompetencija (bendras įvertis)	merginos	87	15,48	4,61	2,29	0,023
	vaikinai	99	13,97	4,29		
Socialinės kompetencijos subskalės:						
Bendras pasitikėjimas savimi	merginos	87	2,86	0,60	-1,34	0,180
	vaikinai	99	2,98	0,62		
Atsparumas nesėkmėms ir kritikai	merginos	87	2,06	0,68	2,69	0,008
	vaikinai	99	1,79	0,66		
Gebėjimas reikšti jausmus	merginos	87	2,17	0,91	2,60	0,010
	vaikinai	99	1,81	0,95		
Gebėjimas paprašyti paslaugos	merginos	87	2,12	0,95	2,02	0,045
	vaikinai	99	1,84	0,94		
Nenuolaidumas	merginos	87	2,00	0,91	2,61	0,010
	vaikinai	99	1,66	0,87		
Galėjimas pareikalauti	merginos	87	2,35	0,73	3,03	0,003
	vaikinai	98	2,03	0,66		
Nesijautimas kaltu	merginos	87	1,90	0,91	0,88	0,376
	vaikinai	99	1,78	0,89		

2 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponento, bendrojo pasitikėjimo savimi, lygis vaikinų ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad būsimų sporto srities darbuotojų jaučia pasitikėjimą savimi: pusė tyrime dalyvavusių vaikinų (52,5 proc.) ir kiek daugiau merginų (62,1 proc.) savo bendrojo pasitikėjimo (t.y. lankstumas, laiko planavimas, atsakomybė už darbo rezultatus ir kt.) lygį vertino kaip vidutinį. 47,5 proc. studentų vaikinų ir 36,8 proc. merginų bendrojo pasitikėjimo savimi lygį vertino kaip aukštą. Tyrimo rezultatai parodė, kad studentai vaikinai ir studentės merginos savo bendrojo pasitikėjimo savimi komponento lygį vertino panašiai, reikšmingi skirtumai nenumatyti ($p > 0,5$).

2 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, bendrojo pasitikėjimo savimi komponento lygio skirstinys, merginų ir vaikinų grupėse (procentais)
 $(\chi^2=3,12, p=0,210, df=2)$

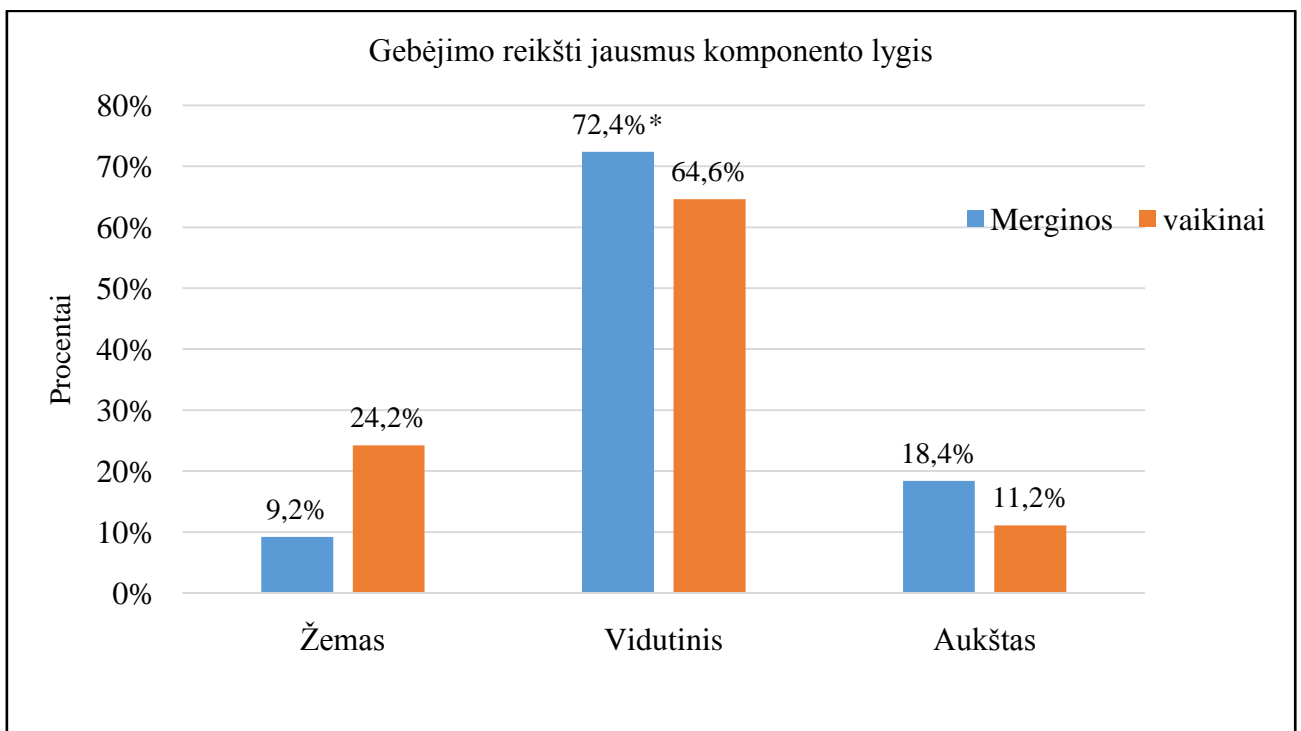
3 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, atsparumo nesėkmėms ir kritikai, lygis vaikinų ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių būsimų sporto srities darbuotojų merginų (83,9 proc.) ir vaikinų (83,8 proc.) savo atsparumą nesėkmėms ir kritikai, vertino kaip vidutinį. Tyrimo rezultatai parodė, kad socialinės kompetencijos komponento, atsparumo nesėkmėms ir kritikai, lygis, tarp studentų vaikinų ir merginų statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p > 0,05$).

3 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, atsparumo nesėkmėms ir kritikai komponento lygio skirstinys, merginų ir vaikinų grupėse (procentais)

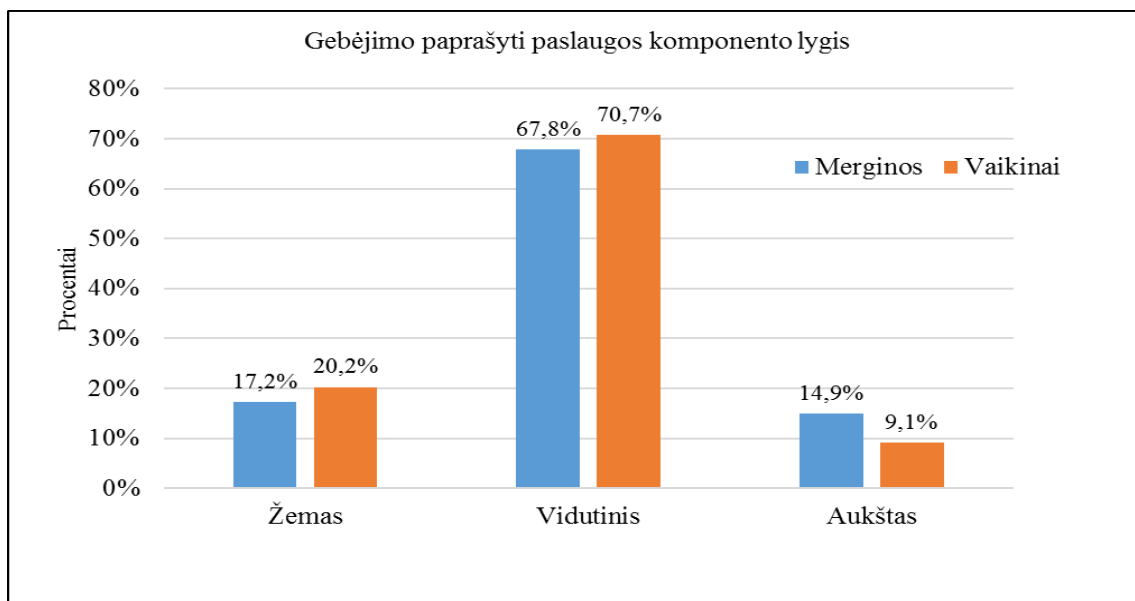
($\chi^2=2,14$, $p=0,343$, $df=2$)

4 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, gebėjimo reikšti jausmus, lygis vaikinų ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didesnė dalis tyrime dalyvavusių merginų (72,4 proc.) ir kiek mažiau vaikinų (64,6 proc.), savo gebėjimą reikšti jausmus, vertino kaip vidutinį. Tyrimo rezultatai parodė, kad studentų merginų gebėjimo reikšti jausmus komponento lygis statistiškai reikšmingai dažniau buvo aukštesnis nei studentų vaikinų ($p<0,05$). Gebėjimo reikšti jausmus komponentą vertino kaip aukšto lygio 18,4 proc. merginų ir 11,2 proc. vaikinų.

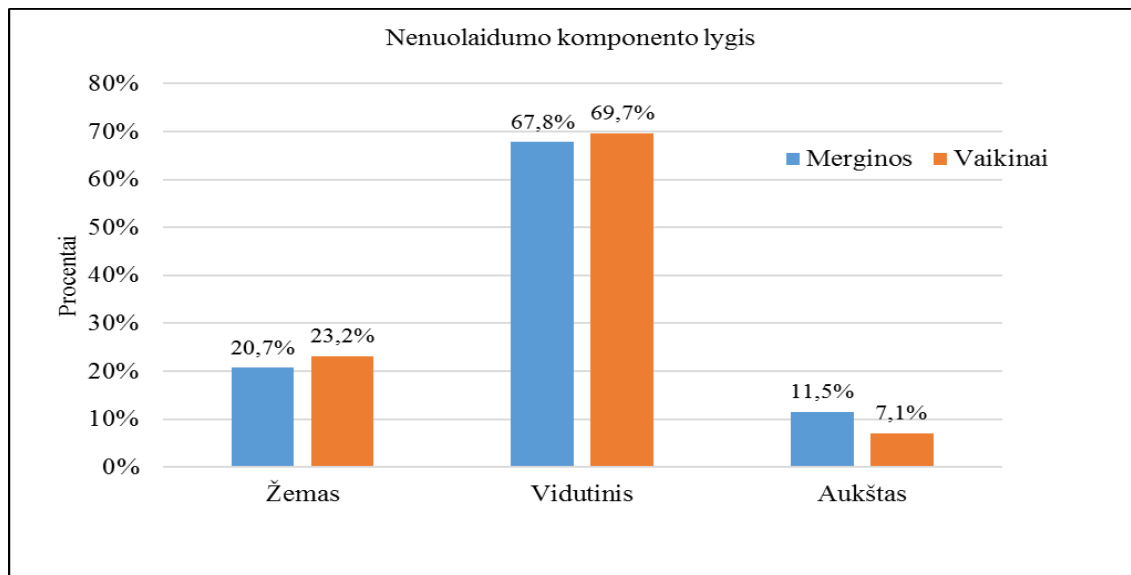
4 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, gebėjimo reikšti jausmus komponento skirstinys, merginų ir vaikinų grupėse (procentais)* $p<0,05$ ($\chi^2=8,19$, $p=0,017$, $df=2$)

5 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, gebėjimo paprašyti paslaugos, lygis vaikinų ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma tyrime dalyvavusių būsimų sporto srities darbuotojų merginų (67,8 proc.) ir vaikinų (70,7 proc.) savo gebėjimą paprašyti paslaugos vertino kaip vidutinį. Maždaug penktadalis tyrime dalyvavusių merginų (17,2 proc.) ir vaikinų (20,2 proc.) šio komponento lygį vertino kaip žemą (n=35, 18,8 proc.). Tyrimo rezultatai parodė, kad gebėjimo paprašyti paslaugos komponento lygiai tarp studentų vyrų ir moterų reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$).

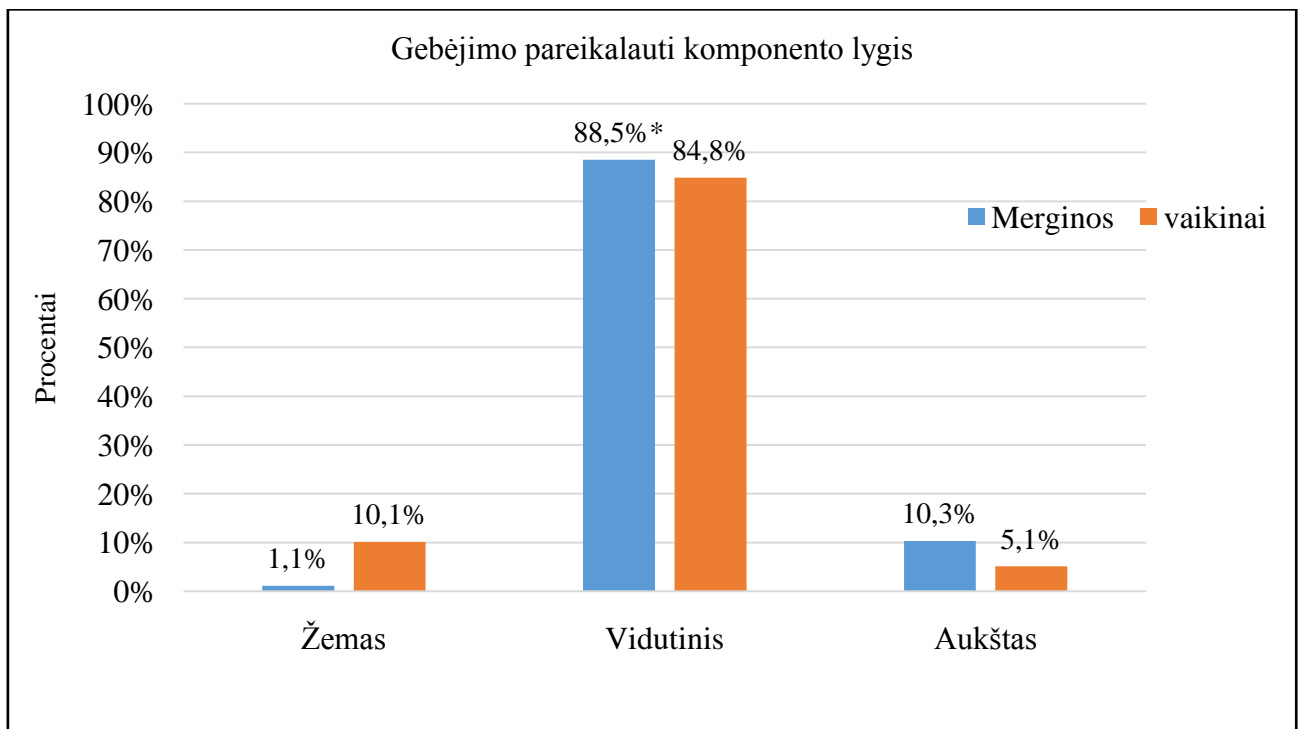
5 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, gebėjimo paprašyti paslaugos komponento lygio skirstinys, merginų ir vaikinų grupėse (procentais)
($\chi^2=1,61$, $p=0,447$, $df=2$)

6 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, nenuolaidumo, lygis vaikinų ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didesnę dalis tyrime dalyvavusių būsimų sporto srities darbuotojų merginų (67,8 proc.) ir vaikinų (69,7 proc.), savo nenuolaidumą (t.y. gebėjimą apginti ir laisvai reikšti savo nuomonę, gebėjimą nepasiduoti kitų įtaigai ir kt.) vertino kaip vidutinį. Daugiau kaip penktadalis studentų vaikinų (23,2 proc.) ir merginų (20,7 proc.) šį komponentą vertino kaip žemo lygio. Tyrimo rezultatai parodė, kad nenuolaidumo komponento lygis tarp studentų vaikinų ir merginų statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$).

6 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, nenuolaidumo komponento lygio skirstinys, merginų ir vaikinų grupėse (procentais)
 $(\chi^2=1,15, p=0,562, df=2)$

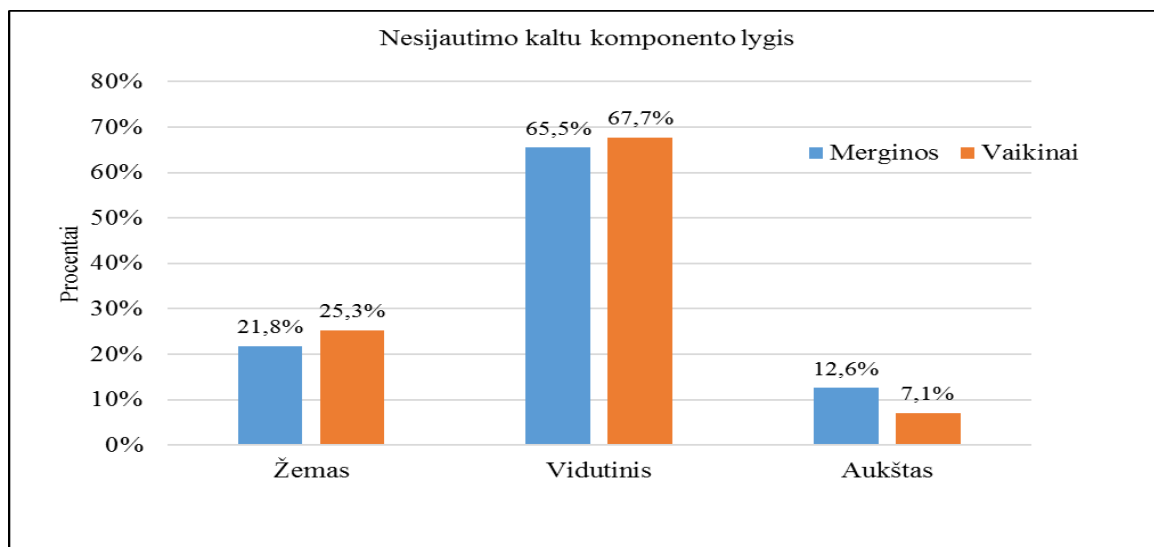
7 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, galėjimo pareikalauti, lygis vaikinų ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma būsimų sporto srities darbuotojų merginų (88,5 proc.) ir vaikinų (84,8 proc.), savo galėjimą pareikalauti vertino kaip vidutinį. 10,3 proc. merginų savo gebėjimą pareikalauti vertino kaip aukštą, tuo tarpu 10,1 proc. vaikinų – kaip žemą. Tyrimo rezultatai parodė, kad studentų merginų galėjimo pareikalauti komponento lygis statistiškai reikšmingai dažniau buvo aukštesnis nei studentų vaikinų ($p<0,05$).

7 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, nenuolaidumo komponento lygio skirstinys, merginų ir vaikinų grupėse (procentais)
 * $p<0,05$ ($\chi^2=8,07, p=0,018, df=2$)

8 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, nesijautimo kaltu, lygis vaikinių ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didesnė dalis tyrime dalyvavusių merginų (65,5 proc.) ir vaikinių (67,7 proc.), savo nesijautimo kaltu (t.y. gebėjimas nesijausti kaltu įvairiose socialinėse situacijose, pavyzdžiui, atsisakant asmeniui nepriimtinos užduoties) lygį vertino kaip vidutinį. Ketvirtadalis (25,3 proc.) tyrime dalyvavusių būsimų sporto srities darbuotojų vaikinių, ir penktadalis (21,8 proc.) merginų, šio komponento lygį vertino kaip žemą. Tyrimo rezultatai parodė, kad nesijautimo kaltu komponento lygiai tarp studentų vaikinių ir merginų reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$).

8 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, nesijautimo kaltu komponento lygio skirstinys, merginų ir vaikinių grupėse (procentais)
($\chi^2=1,74$, $p=0,418$, $df=2$)

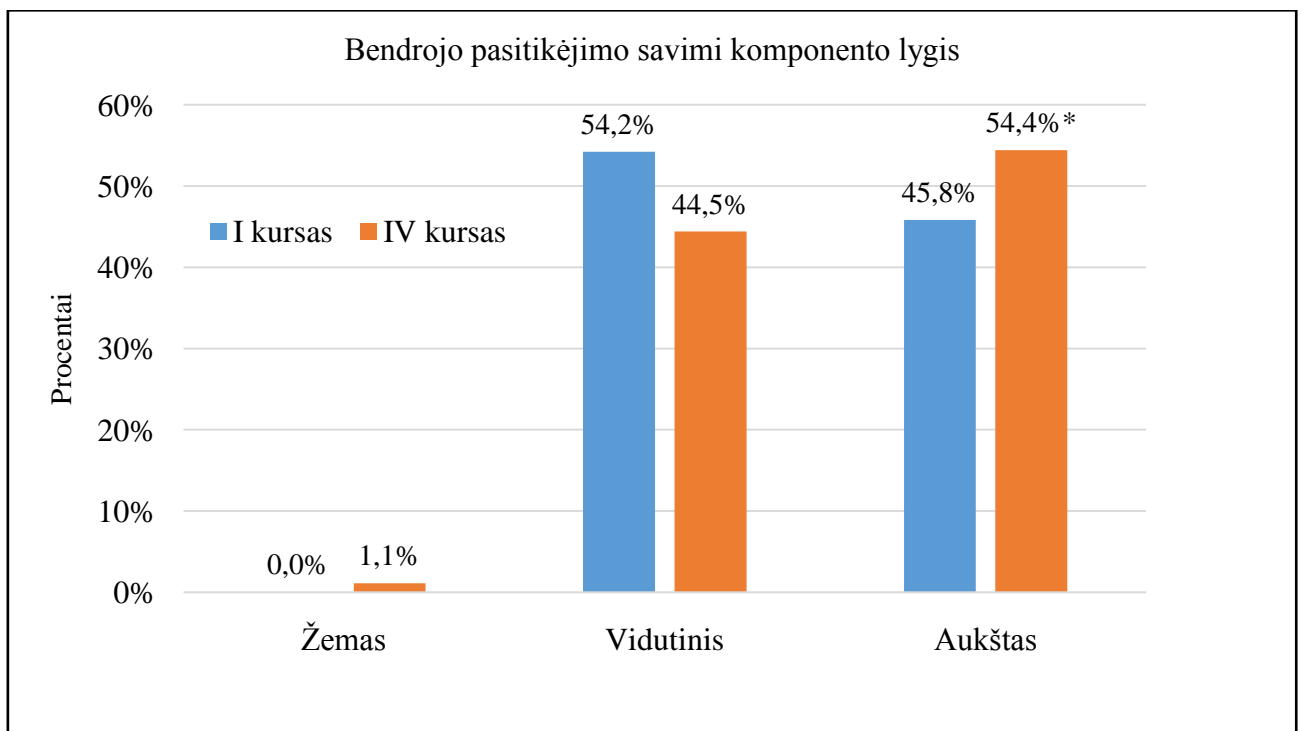
5 lentelėje pateikti duomenys atskleidžia, jog tirtųjų I ir IV kurso studentų socialinė kompetencija yra išreikšta vienodai, reikšmingi skirtumai nenustatyti ($p>0,05$). Vis dėlto nagrinėjant atskirus komponentus, nustatyti ir keli skirtumai. IV kurso sporto srities studijų programų studentų, socialinės kompetencijos komponentai: bendras pasitikėjimas savimi, nenuolaidumas ir galėjimas pareikalauti yra labiau išreikšti nei I kurso studentų ($p<0,05$).

5 lentelė. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raiškos statistiniai rodikliai I ir IV kurso studentų grupėse

Socialinė kompetencija	Kursas	n	Vidurkis	St. nuokryp.	t	P
Socialinė kompetencija (bendras įvertis)	I kursas	96	14,28	4,54	-1,25	0,211
	IV kursas	90	15,11	4,44		
Socialinės kompetencijos subskalės:						
Bendras pasitikėjimas savimi	I kursas	96	2,75	0,50	3,84	0,0001
	IV kursas	90	3,09	0,67		
Atsparumas nesėkmėms ir kritikai	I kursas	96	1,84	0,72	-1,59	0,113
	IV kursas	90	2,00	0,63		

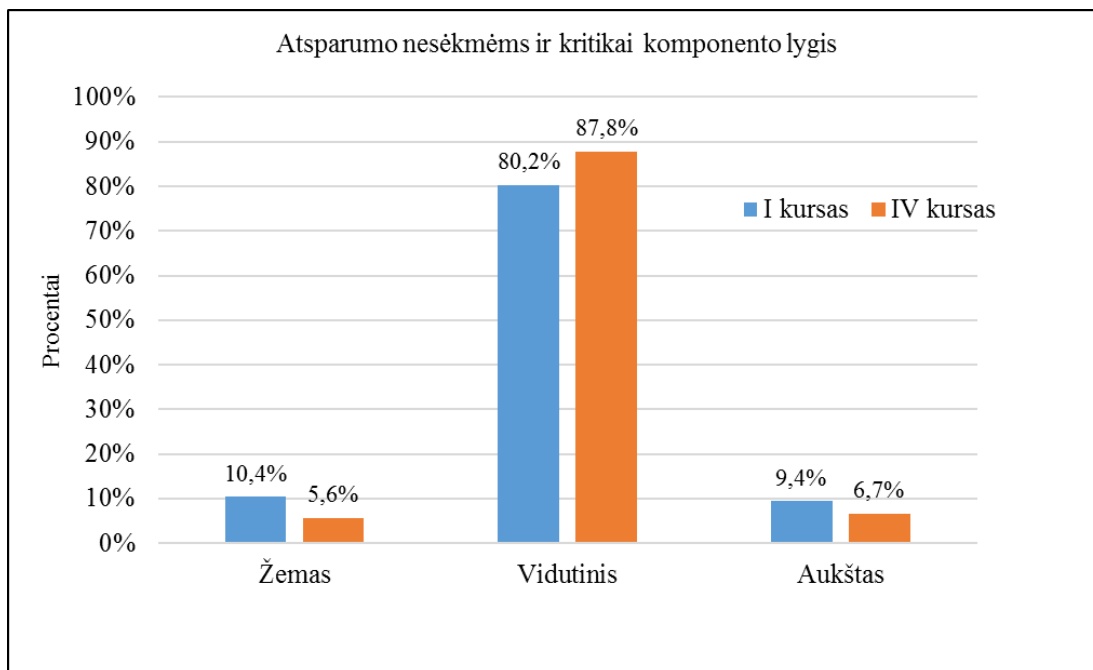
Gebėjimas reikšti jausmus	I kursas	96	1,91	1,00	-1,04	0,296
	IV kursas	90	2,05	0,88		
Gebėjimas paprašyti paslaugos	I kursas	96	1,92	1,01	-0,72	0,470
	IV kursas	90	2,02	0,89		
Nenuolaidumas	I kursas	96	1,68	1,00	-2,22	0,027
	IV kursas	90	1,97	0,76		
Galėjimas pareikalauti	I kursas	96	1,98	0,66	-4,07	0,0001
	IV kursas	90	2,39	0,71		
Nesijautimas kaltu	I kursas	96	1,78	0,88	-0,86	0,388
	IV kursas	90	1,90	0,92		

9 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, bendrojo pasitikėjimo savimi, lygis I ir IV kurso studentų grupėse. Tyrimo rezultatai parodė, kad IV kurso studentai savo bendro pasitikėjimo savimi lygį statistiškai reikšmingai dažniau vertino kaip aukštesnį, lyginant su I kurso studentais ($p < 0,05$). Bendrojo pasitikėjimo savimi komponentą vertino kaip aukšto lygio 54,4 proc. IV kurso ir atitinkamai 45,8 proc. I kurso studentų.

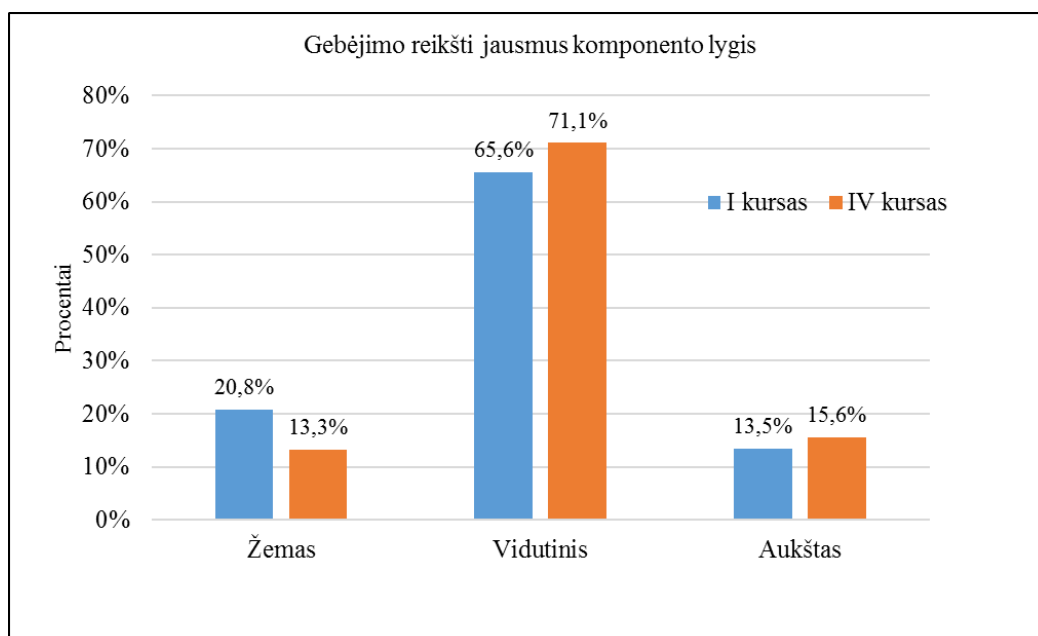
9 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, bendrojo pasitikėjimo savimi komponento lygio skirstinys, I ir IV kurso studentų grupėse (procentais)
* $p < 0,05$ ($\chi^2 = 11,78$, $p = 0,003$, $df = 2$)

10 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, atsparumo nesėkmėms ir kritikai, lygis I ir IV kurso studentų grupėse. Tyrimo rezultatai parodė, kad atsparumo nesėkmėms ir kritikai komponento lygiai tarp I ir IV kurso studentų, reikšmingai nesiskyrė ($p > 0,05$).

10 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, atsparumo nesėkmėms ir kritikai komponento lygio skirstinys, I ir IV kurso studentų grupėse (procentais)
 $(\chi^2=2,10, p=0,350, df=2)$

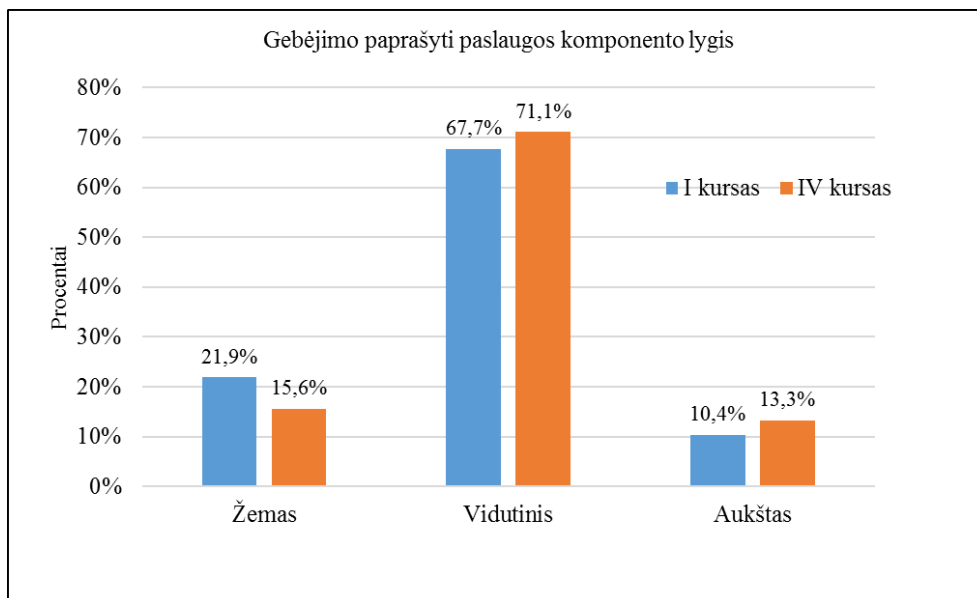
11 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, gebėjimo reikšti jausmus, lygis I ir IV kurso studentų grupėse. Tyrimo rezultatai parodė, kad gebėjimo reikšti jausmus komponento lygiai tarp I ir IV kurso studentų reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$).

11 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, gebėjimo reikšti jausmus komponentės lygio skirstinys, I ir IV kurso studentų grupėse (procentais)
 $(\chi^2=1,85, p=0,396, df=2)$

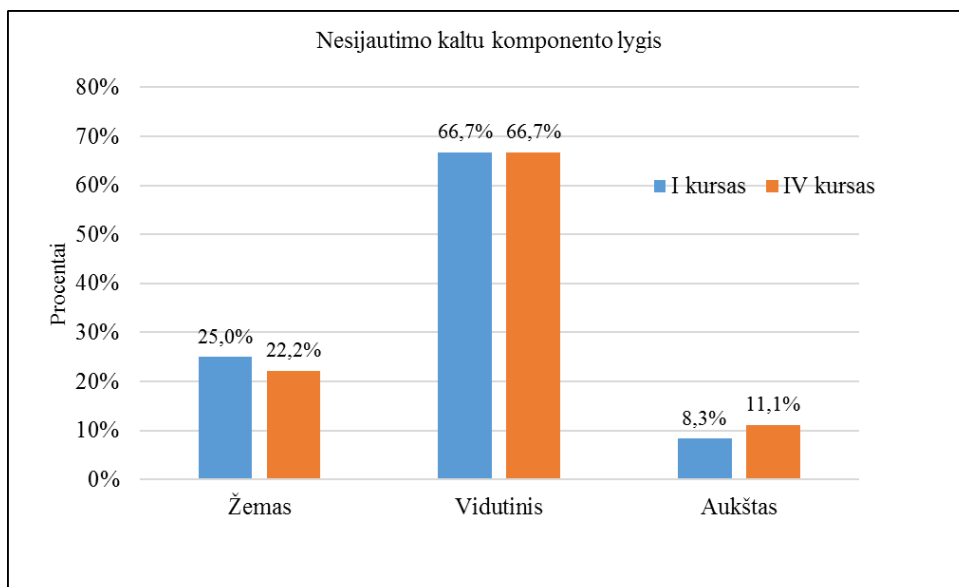
12 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponentės, gebėjimo paprašyti paslaugos, lygis I ir IV kurso studentų grupėse. Tyrimo rezultatai

parodė, kad gebėjimo paprašyti paslaugos komponento lygiai tarp I ir IV kurso studentų reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$).

12 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, gebėjimo paprašyti paslaugos komponento lygio skirstinys I ir IV kurso studentų grupėse (procentais)
($\chi^2=1,39$, $p=0,497$, $df=2$)

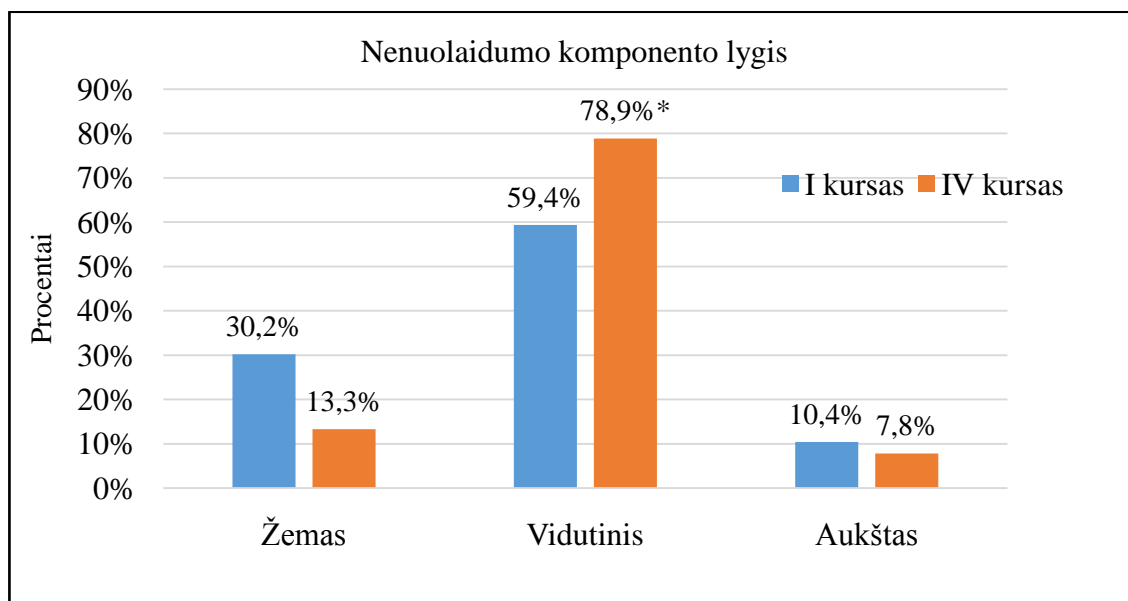
13 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, nesijautimo kaltu, lygis I ir IV kurso studentų grupėse. Tyrimo rezultatai parodė, kad nesijautimo kaltu komponento lygiai tarp I ir IV kurso studentų reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$).

13 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, nesijautimo kaltu komponento lygio skirstinys, I ir IV kurso studentų grupėse (procentais)
($\chi^2=0,52$, $p=0,770$, $df=2$)

14 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, nenuolaidumo, lygis I ir IV kurso studentų grupėse. Tyrimo rezultatai parodė, kad IV

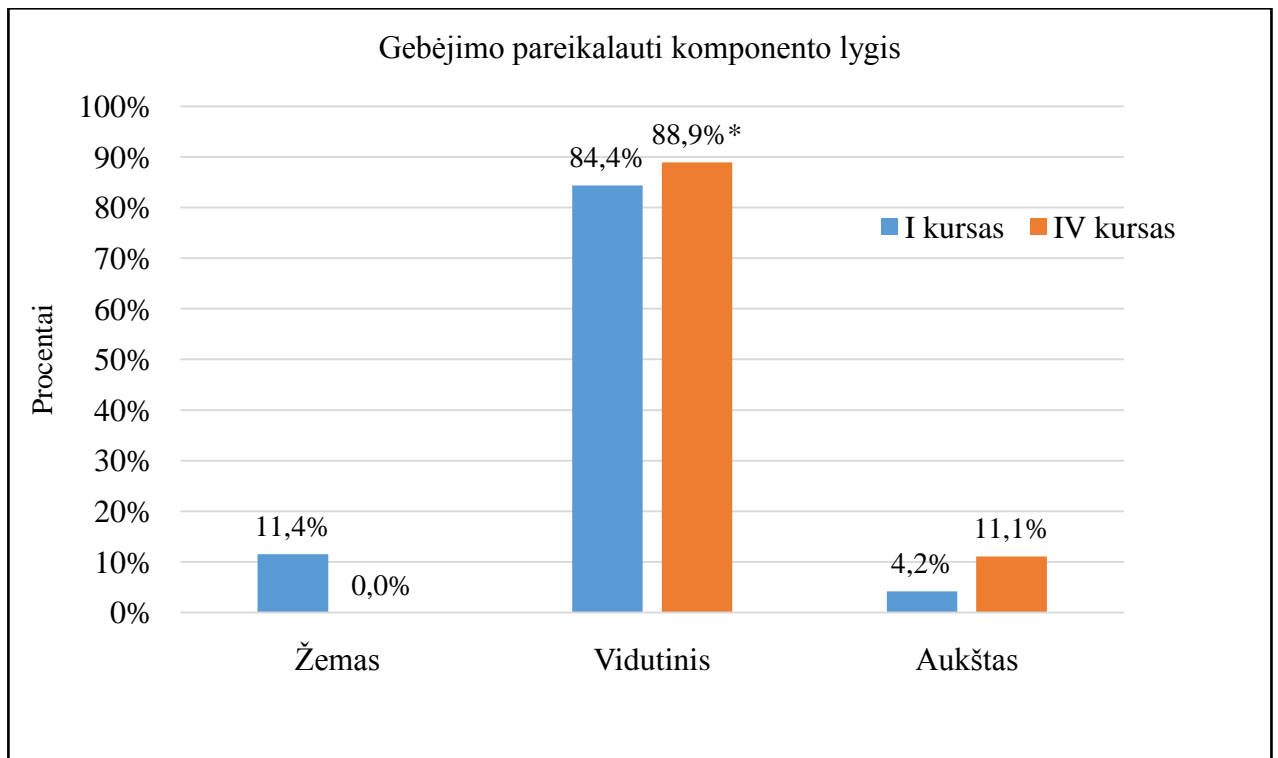
kurso studentai savo nenuolaidumo komponento lygį statistiškai reikšmingai dažniau vertino kaip aukštesnį, lyginant su I kurso studentais ($p < 0,05$). Nenuolaidumo komponentą vertino kaip žemo lygio 30,2 proc. I kurso ir atitinkamai 13,3 proc. IV kurso studentų.

14 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų nenuolaidumo komponento lygio skirstinys, I ir IV kurso studentų grupėse (procentais)

* $p < 0,05$ ($\chi^2 = 8,92$, $p = 0,012$, $df = 2$)

15 paveiksle pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponento, gebėjimo pareikalauti, lygis I ir IV kurso studentų grupėse. Tyrimo rezultatai parodė, kad IV kurso studentai savo gebėjimo pareikalauti komponento lygį statistiškai reikšmingai dažniau vertino kaip aukštesnį, lyginant su I kurso studentais ($p < 0,05$). Gebėjimo pareikalauti komponentą vertino kaip žemo lygio 11,4 proc. I kurso ir atitinkamai 0,0 proc. IV kurso studentų.

15 pav. Būsimų sporto srities darbuotojų, galėjimo pareikalauti komponento lygio skirstinys, I ir IV kurso studentų grupėse (procentais)

* $p < 0,05$ ($\chi^2 = 13,39$, $p = 0,001$, $df = 2$)

3.2. Būsimų sporto srities darbuotojų bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų raiška skirtingose lyties ir amžiaus grupėse

Toliau šiame darbe nagrinėjamos bendradarbiavimo ir vertybinė kompetencijos tarp būsimų sporto srities darbuotojų. 6 lentelėje pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų raiška vaikinų ir merginų grupėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad būsimų sporto srities darbuotojų vaikinų ir merginų tiek bendradarbiavimo, tiek vertybinė kompetencijos yra išreikštos vienodai, reikšmingi skirtumai nenumatyti ($p > 0,05$).

6 lentelė. Būsimų sporto srities darbuotojų bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijos raiškos statistiniai rodikliai merginų ir vaikinų grupėse

Kompetencija	Lytis	n	Vidurkis	St. nuokrypis	t	p
Bendradarbiavimo	merginos	87	3,89	0,52	0,06	0,948
	vaikinai	99	3,89	0,52		
Vertybinė	merginos	87	4,15	0,53	1,30	1,92
	vaikinai	99	4,05	0,52		

7 lentelėje pateikiama būsimų sporto srities darbuotojų bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų raiška tarp I ir IV kurso studentų. Gauti tyrimo duomenys leidžia teigti, kad IV kurso studentų tiek bendradarbiavimo, tiek vertybinė kompetencijos yra statistiškai patikimai labiau išreikštos nei tarp I kurso studentų ($p < 0,05$).

7 lentelė. Būsimų sporto srities darbuotojų bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijos raiškos statistiniai rodikliai I ir IV kurso studentų grupėse

Kompetencija	Kursas	n	Vidurkis	St. nuokrypis	t	p
Bendradarbiavimo	I kursas	96	3,80	0,50	2,36	0,019
	IV kursas	90	3,98	0,52		
Vertybinė	I kursas	96	3,97	0,53	3,36	0,001
	IV kursas	90	4,22	0,48		

3.3. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų sąsajos

Toliau šiame darbe nagrinėjamas būsimų sporto srities darbuotojų socialinės, bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijų ryšys. 8 lentelėje pateikiamos būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentų sąsajos su bendradarbiavimo kompetencija. Atlikus koreliacinę analizę nustatyta, kad būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija reikšmingai nekoreliuoja su bendradarbiavimo kompetencija ($p > 0,05$). Vis dėlto nagrinėjant atskirus socialinės kompetencijos komponentus, nustatytos šios reikšmingos sąsajos: kuo labiau išreikštas būsimų sporto darbuotojų bendrasis pasitikėjimas savimi, tuo statistiškai reikšmingai ryškesnė jų bendradarbiavimo kompetencija ($p < 0,05$). Taip pat nustatyta, kad kuo mažiau išreikštas būsimų sporto srities darbuotojų gebėjimas paprašyti paslaugos (koreliacijos koeficientas neigiamas) ir kuo mažiau išreikštas gebėjimas nesijausti kalto socialinėse situacijose (koreliacijos koeficientas neigiamas), tuo labiau išreikšta šių studentų bendradarbiavimo kompetencija ($p < 0,05$).

8 lentelė. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentų sąsajos su bendradarbiavimo kompetencija

Socialinė kompetencija	Bendradarbiavimo kompetencija	
	Kor. koeficientas	p
Socialinė kompetencija (<i>bendras įvertis</i>)	0,08	0,272
Subskalės:		
Bendrasis pasitikėjimas savimi	0,346	0,0001
Atsparumas nesėkmėms ir kritikai	0,097	0,189
Gebėjimas reikšti jausmus	0,014	0,844
Gebėjimas paprašyti paslaugos	-0,158	0,031

Nenuolaidumas	-0,12	0,180
Galėjimas pareikalauti	-0,121	0,100
Nesijautimas kaltu	-0,199	0,007

9 lentelėje pateikiamos būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentų sąsajos su vertybine kompetencija. Atlikus koreliacinę analizę nustatyta, kad būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija reikšmingai nekoreliuoja su vertybine kompetencija ($p > 0,05$). Vis dėlto nagrinėjant atskirus socialinės kompetencijos komponentus, nustatyta statistiškai reikšminga sąsaja: kuo labiau išreikštas būsimų sporto darbuotojų bendrasis pasitikėjimas savimi, tuo ryškesnė jų vertybinė kompetencija ($p < 0,05$).

9 lentelė. Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentų sąsajos su vertybine kompetencija

Socialinė kompetencija	Vertybinė kompetencija	
	Kor. koeficientas	p
Socialinė kompetencija (<i>bendras įvertis</i>)	0,003	0,965
Subskalės:		
Bendras pasitikėjimas savimi	0,318	0,0001
Atsparumas nesėkmėms ir kritikai	-0,05	0,479
Gebėjimas reikšti jausmus	0,10	0,171
Gebėjimas paprašyti paslaugos	-0,08	2,49
Nenuolaidumas	-0,05	0,461
Galėjimas pareikalauti	-0,04	0,515
Nesijautimas kaltu	-0,10	0,156

4. REZULTATŲ APTARIMAS

Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos – svarbus veiksnys, sąlygojantis ne tik studentų prisitaikymą mokymo institucijoje, bet ir jo sėkmingą profesinę veiklą, priimamus sprendimus, galimus konfliktų sprendimo būdus, santykius ne tik su kolegomis, bendradarbiais, bet ir su klientais. Atsižvelgiant į tai, kad analizuojant mokslinę literatūrą, nepavyko rasti tyrimų, nagrinėjančių būsimų sporto srities darbuotojų socialinę kompetenciją, šiame darbe buvo siekiama nustatyti būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raišką.

Atliekant kiekybinį tyrimą, apklausti 186 Lietuvos sporto universiteto pirmo (I) ir baigiamojo kurso (IV) studentai – būsimi sporto srities darbuotojai, studijuojantys *Treniravimo sistemos* studijų programoje (76,3 proc.), *Kūno kultūros ir sportas* studijų programoje (15,6 proc.) bei *Fizinio aktyvumas ir visuomenės sveikata* studijų programoje (8,1 proc.).

Siekiant įvertinti tyrimo dalyvių socialines kompetencijas, naudotas *socialinės kompetencijos testas* (Ullrich und de Muynck, 1998, adaptuota R. Lekavičienės, 2001), analizuojantis socialinę kompetenciją pagal septynis veiksnius (socialinius įgūdžius), tuo remiantis sudarytos skalės: bendrasis pasitikėjimas savimi (10 teiginių), atsparumas nesėkmėms ir kritikai (9 teiginiai), gebėjimas reikšti jausmus (6 teiginiai), gebėjimas paprašyti paslaugos (5 teiginiai), nenuolaidumas (5 teiginiai), galėjimas pareikalauti (5 teiginiai), nesijautimas kaltu (5 teiginiai).

Analizuojant būsimų sporto srities specialistų bendradarbiavimo ir vertybinės kompetencijos raišką, kaip socialinės kompetencijos komponentes, remtasi I. Iždonaitės-Medžiūnienės (2009) daktaro disertacijoje parengtu klausimynu. Iždonaitės-Medžiūnienės (2009) sudarytas klausimynas (autorė rėmėsi Introduction to Tuning Project, 2007). Sudarytos šias kompetencijas matuojančios skalės: vertybinė kompetencija (30 teiginių); bendradarbiavimo kompetencija (30 teiginių).

Darbo pradžioje kelta hipotezė, kad *būsimų sporto srities darbuotojų merginų socialinė kompetencija vertinama palankiau nei būsimų sporto srities darbuotojų vaikinų – pasitvirtino*, kadangi gauti tyrimo duomenys leidžia teigti, kad merginų socialinė kompetencija (15,48 balo) yra statistiškai patikimai ($p=0,023$) labiau išreikšta nei vaikinų (13,97 balo). Nustatyta, kad sporto srities studijų programų studentės merginos atsparesnės nesėkmėms ir kritikai ($p=0,008$), geriau geba išreikšti jausmus ($p=0,010$), paprašyti paslaugos ($p=0,045$), pareikalauti ($p=0,003$) ir nenuolaidžiauti ($p=0,010$), lyginant su studentais vaikinais. Tokius tyrimo duomenis galima sąlygojo tai, jog merginoms lengviau reikšti jausmus, nei vaikinams, jos nebijo pasirodyti silpnos ir paprašyti paslaugos, tačiau tuo pačiu geba ir pareikalauti bei nenuolaidžiauti.

Socialinės kompetencijos komponentus: bendrą pasitikėjimą savimi, atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą reikšti jausmus, paprašyti paslaugos, pareikalauti, nenuolaidžiauti, nesijausti kaltu dauguma tyrimo dalyvavusių asmenų, tiek studentų vaikinų, tiek studentėlių merginų, vertino,

kaip išreikštus vidutiniškai. Vertinant socialinės kompetencijos komponentų išreikštumą trijose grupėse (aukštas, vidutinis ir žemas), bendrojo pasitikėjimo savimi ($p=0,210$), atsparumo nesėkmėms ir kritikai ($p=3,43$), nenuolaidumo ($p=0,562$), nesijautimo kaltu ($p=0,418$) komponentų lygis tarp studentų vaikinių ir merginų statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$). Tačiau merginų gebėjimo reikšti jausmus ($p=0,017$), galėjimo pareikalauti ($p=0,018$) komponentų lygis statistiškai reikšmingai dažniau buvo aukštesnis nei studentų vaikinių ($p<0,05$).

Būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos ugdymas apima mokymosi patirties ir įgytų žinių tarpusavio sąveiką (Brumm et al., 2006; Baughman et al., 2012). Studentų socialinės kompetencijos ugdymo procesą sąlygoja ugdymo aplinka kuri palaiko ir skatina studentų motyvaciją, didina jų pasitikėjimą savimi ir savo jėgomis bei užtikrina gilesnį požiūrį į studijas (Jankauskienė, 2015). Darbo pradžioje kelta *hipotezė, kad aukštesniuose kursuose besimokantiems būsimiems sporto srities darbuotojams būdinga didesnė socialinė kompetencija nei žemesnių kursų sporto srities darbuotojų – iš dalies pasitvirtino*, kadangi tyrimo rezultatai atskleidė, kad I ir IV kurso studentų socialinė kompetencija yra išreikšta vienodai, reikšmingi skirtumai nenustatyti ($p=0,211$). Tad galima teigti, jog I kurse būsimų sporto srities darbuotojų atsinešta socialinė kompetencija, IV kurse lieka nepakitusi. Vis dėlto nagrinėjant atskirus komponentus, nustatyti ir keli skirtumai. IV kurso sporto srities studijų programų studentai pasižymi labiau išreikštais bendrojo pasitikėjimo savimi ($p=0,0001$), nenuolaidumo ($p=0,027$) ir galėjimo pareikalauti ($p=0,0001$) komponentais. Tad galima daryti prielaidą, kad ugdant būsimus sporto srities darbuotojus, universitete jie išmoksta labiau pasitikėti savimi, nenuolaidžiauti, geba pareikalauti. Tai galimai susiję su jų sisteminga fizine veikla, tiek užsiėmimų universitete metu, tiek laisvalaikiu, Verdanakis et al. (2014) atlikto tyrimo, duomenimis, yra tiesioginis ryšys tarp studentų atsakingo požiūrio į gautas užduotis ir dalyvavimo sportinėse, fizinį aktyvumą skatinančiose veiklose. Galima daryti prielaidą, kad universitete vyraujanti ugdymo aplinka kuri palaiko ir skatina studentų pasitikėjimą savimi ir tai pasireiškia stebinti I ir IV kurso studentų socialinės kompetencijos komponento – bendrojo pasitikėjimo – raiškos didėjimą, o padidėjęs pasitikėjimas savimi teigiamai veikia studentų atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą paprašyti pagalbos.

Čyžiaus ir kt. (2016) teigimu, socialiai kompetentingi asmenys moka išklaudyti ir bendradarbiauti. Tyrimo metu gauti duomenys leidžia teigti, kad per keturis studijų metus būsimi sporto srities darbuotojai patobulina savo bendradarbiavimo kompetenciją ($p=0,019$), lyginant su pirmo I kurso studentais.

Vertybinės kompetencijos kaitą suponuoja asmens sąveika su aplinka. Žmonių tarpusavio santykiai, bendravimas ir bendradarbiavimas sąlygoja vertybių perėmimą ir jų perdavimą kitiems asmenims (Aramavičiūtė ir Martišauskienė, 2010; Akelaitis ir Malinauskas, 2013; Švagždienė ir kt., 2015). Tyrimo metu gauti duomenys leidžia teigti, kad per keturis studijų metus būsimi sporto

srities darbuotojai patobulina savo vertybinę ($p=0,001$) kompetenciją, lyginant su pirmo I kurso studentais. Tyrimo metu gauti duomenys iš dalies pagrindžia Vveinhardt ir Gulbovaitės (2012) teiginius, kad asmuo, įsiliedamas į organizacijos veiklą, atsineša savo asmeninių vertybių portfelį, kurios turi būti derinamos su organizacijoje vyraujančiomis socialinėmis vertybėmis. Tad galima daryti prielaidą, jog I kurso studentų vertybinės kompetencijos raiška padidėjo, nes jo atsineštos vertybės persipynė su ugdymo institucijoje vyraujančiomis vertybėmis, kurias studentai perima, o vėliau gali panaudoti savo profesinėje veikloje. Būsimų sporto srities darbuotojų vertybinės kompetencijos raiškos didėjimą galimai sąlygoja ir jų atliekama sportinė veikla studijuojant, kadangi pasak Šukio (2008), sportinė veikla gali daryti poveikį ne tik fiziniam asmens tobulėjimui, bet ir asmenybės vertybinėms orientacijoms.

Socialinės kompetencijos komponentus: atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą reikšti jausmus, paprašyti paslaugos, pareikalauti, nenuolaidžiauti, nesijausti kaltu dauguma tyrime dalyvavusių asmenų, tiek I kurso studentų, tiek IV kurso studentų, vertino, kaip išreikštus vidutiniškai. Tačiau pastebima, kad bendrą pasitikėjimą savimi beveik pusė apklausoje dalyvavusių I ir IV kurso studentų vertino kaip aukštai išreikštą. Vertinant socialinės kompetencijos komponentų išreikštumą trijose grupėse (aukštas, vidutinis ir žemas), atsparumo nesėkmėms ir kritikai ($p=0,350$), gebėjimui reikšti jausmus ($p=0,396$), paprašyti paslaugos ($p=0,497$), nesijausti kaltu ($p=0,770$) komponentų lygis tarp I ir IV kurso studentų statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p>0,05$). Tačiau bendrojo pasitikėjimo savimi ($p=0,003$), nenuolaidumo ($p=0,012$), gebėjimo pareikalauti ($p=0,001$) komponentų lygis statistiškai reikšmingai dažniau buvo aukštesnis IV kurso studentų nei I kurso ($p<0,05$). Tad galima teigti, kad studijuojant, būsimų sporto srities darbuotojų, socialinės kompetencijos komponentas – nenuolaidumas – tampa labiau išreikštas. Minėti studentai, studijuodami IV kurse, labiau pasitiki savimi bei labiau geba pareikalauti, nei studijuodami I kurse.

Darbe kelta hipotezė, kad kuo labiau išreikšta būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija, tuo labiau išreikšta ir bendradarbiavimo bei vertybinė kompetencijos – pasitvirtino, kadangi, ieškant būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentų sąsajos su bendradarbiavimo kompetencija, atlikus koreliacinę analizę nustatyta, kad būsimų sporto srities darbuotojų socialinė kompetencija reikšmingai nekoreliuoja su bendradarbiavimo kompetencija ($p=0,272$). Tačiau kuo labiau išreikštas būsimų sporto darbuotojų bendrasis pasitikėjimas savimi, tuo ryškesnė tiek jų bendradarbiavimo ($p=0,0001$), tiek vertybinė ($p=0,0001$) kompetencijos. Atliktų tyrimų duomenimis, asmens vertybinė kompetencija glaudžiai susijusi su jo socialine elgsena, bendravimu ir bendradarbiavimu socialinėje aplinkoje, kokybišku konfliktų sprendimu (Vveinhardt, 2007; Fiedler et al., 2013; Parks-Leduc et al., 2015), o tiek socialinė elgsena, tiek bendravimas ir bendradarbiavimas socialinėje aplinkoje priklauso nuo asmens bendro pasitikėjimo savimi ir savo galimybės.

IŠVADOS

1. Būsimų sporto srities darbuotojų merginų socialinė kompetencija yra labiau išreikšta nei vaikinų ($p=0,023$). Merginų socialinės kompetencijos komponentai: atsparumo nesėkmėms ir kritikai ($p=0,008$), gebėjimo reikšti jausmus ($p=0,010$), gebėjimo paprašyti paslaugos ($p=0,045$), nenuolaidumo ($p=0,010$) ir galėjimo pareikalauti ($p=0,003$), yra ryškesni, nei studentų vaikinų. Bendrojo pasitikėjimo savimi ir nesijautimo kaltu komponentų raiška tarp merginų ir vaikinų nesiskyrė ($p>0,05$). Būsimų sporto srities darbuotojų vaikinų ir merginų tiek bendradarbiavimo, tiek vertybinė kompetencijos yra išreikštos vienodai ($p>0,05$).
2. IV kurso sporto srities studijų programų studentų bendrojo pasitikėjimo savimi ($p=0,0001$), nenuolaidumo ($p=0,027$) ir galėjimo pareikalauti ($p=0,0001$) komponentai yra labiau išreikšti, nei I kurso studentų. IV kurso studentų tiek bendradarbiavimo ($p=0,019$), tiek vertybinė ($p=0,019$) kompetencijos yra labiau išreikštos nei tarp I kurso studentų.
3. Kuo labiau išreikštas būsimų sporto darbuotojų bendrasis pasitikėjimas savimi, tuo ryškesnė tiek jų bendradarbiavimo ($p=0,0001$), tiek vertybinė ($p=0,0001$) kompetencijos. Taip pat nustatyta, kad kuo mažiau išreikštas būsimųjų sporto srities darbuotojų gebėjimas paprašyti paslaugos ($p=0,031$) ir kuo mažiau išreikštas gebėjimas nesijausti kaltu socialinėse situacijose ($p=0,031$), tuo labiau išreikšta šių studentų bendradarbiavimo kompetencija ($p<0,05$).

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Nustačius būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raišką, galima teikti šias rekomendacijas sporto srities darbuotojus ugdančioms institucijoms:

- Ugdant būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos komponentus bendradarbiavimo ir vertybines kompetencijas, koncentruotis į studentų bendrojo pasitikėjimo ugdymą, kuris gali būti gilinamas įgyvendinant praktines veiklas.
- Ugdant būsimų sporto srities darbuotojų socialines kompetencijas, įtraukti juos į ilgalaikius projektus, padedančius formuoti atsparumą nesėkmėms ir kritikai, gebėjimą reikšti jausmus, paslaugos prašymą, nesijautimą kaltu.
- Sukurti sistemą, reglamentuojančią studentų socialinės kompetencijos portfelio formavimą, kur svarbų vaidmenį vaidintų visuomeniniai aspektai, tokie, kaip visuomeninės, neatlygintinos, savanoriškos veiklos, padedančios formuoti socialinei kompetencijai ir jos komponentams, tokiems, kaip gebėjimas reikšti jausmus ar prašyti paslaugos.
- Formuoti ugdymo institucijoje socialiai priimtinas, socialinį atsakingumą skatinančias vertybines nuostatas, kadangi, studijuodami jas perima būsimi sporto srities darbuotojai, o ilgainiui jas gali panaudoti savo profesinėje veikloje.

LITERATŪRA

1. Akelaitis, A., Malinauskas, R. (2013). Viduriniojo mokyklinio amžiaus mokinių vertybių raiška per kūno kultūros pamokas. *Pedagogika*, 112, 73–80.
2. Alfred, D., Yarbrough, S., Martin, P., Nink, J., Lin, Y.H., Wang, L.S. (2013). Comparison of professional values of Taiwanese and United States nursing students. *Nursing Ethics*, 20 (8), 917–926.
3. Ametrano, I.M. (2014). Teaching Ethical Decision Making: Helping Students Reconcile Personal and Professional Values. *Journal of Counseling & Development*, 92, 154–162.
4. Antinienė, D., Lekavičienė, R. (2012). Socialinės kompetencijos samprata ir dinamika pastarąjį dešimtmetį: Lietuvos studentų tyrimas. *Psichologija*, 45, 894–102.
5. Aramavičiūtė, V., Martišauskienė, E. (2009). Vertybės: švietimo strategijos ir realybė. *Pedagogika*, 95, 28–35.
6. Aramavičiūtė, V., Martišauskienė, E. (2010). Leono Jovaišos auklėjimo mokslas: fundamentalumo ir inovatyvumo sinergija. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 25, 19–29.
7. Armas, A. (2012). Socialinių gebėjimų ugdymas sportinių šokių treniruotės metu. Treniravimo mokslo katedros mokslinė konferencija „*Sportininkų rengimo valdymas ir sportininkų darbingumą lemiantys veiksniai*“. Kaunas: LSU. 2012, gruodžio 20 d.
8. Armas, A. (2014). Bendradarbiavimo ir konkuravimo gebėjimų derinimo ugdymo svarba rengiant specialistus. *Aukštųjų mokyklų vaidmuo visuomenėje: iššūkiai, tendencijos ir perspektyvos. Mokslo darbai*, 1 (3), 9–15.
9. Arnold, K.H., Lindner-Müller, C. (2012). Assessment and development of social competence: introduction to the special issue. *Journal for Educational Research Online*, 4 (1), 7–19.
10. Atkočiūnienė, V., Navasaitienė, S., Aleksandravičius, A. (2012). Jaunimo vertybinės nuostatos, poreikiai ir jų tenkinimo galimybės: Šakių rajono atvejis. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 3 (32). Research papers. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367186871619/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
11. Badea, A., Prosteian, G., Hutanu, A., Popa, S. (2015). Competency Training in Collaborative Supply Chain Using KSA Model. *Procedia – Social and Behavioral Science*, 191, 500–505.
12. Baughman, J.A., Brumm, T.J., Mickelson, S.K. (2012). Student Professional Development: CompetencyBased Learning and Assessment. *The Journal of Technology Studies*, 30, 114–127.

13. Beauchamp, M.H., Anderson V. (2010). Social: an integrative framework for the development of social skills. *Psychological Bulletin*, 16 (1), 39–64.
14. Beleckienė, G., Murphy, C., Dienys, V. (2008). *Sporto sektorius studija. Darbuotojų ir jų kvalifikacijos kaitos prognozių tyrimo ataskaita*. Vilnius: PMMC.
15. Berzonsky, M.D., Cieciuch, J., Duriez, B., Soenens, B. (2011). The how and what of identity formation: Associations between identity styles and value orientations. *Personality and Individual Differences*, 50 (2), 295–299.
16. Bilbokaitė, I. (2013). Teorinis kompetencijos sampratos diskursas universitetinių studijų programų realizavimo kontekste. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2 (40), 67–74.
17. Bossche, P.V., Gijsselaers, W.H., Segers, M., Kirschner, P.A. (2006). Social and Cognitive Factors Driving Teamwork in Collaborative Learning Environments. Team Learning Beliefs and Behaviors. *Small Group Research*, 37 (5), 490–521.
18. Braunstein-Minkove, J.R., DeLuca, J.R. (2015). Effectively Adapting the Sport Management Curricula: Harnessing Internal and External Resources to Address Industry-Specific Needs. *A Journal of Leisure Studies and Recreation Education*, 30 (2), 440–441.
19. Brumm, T., Mickelson, S., Steward, B., Kaleita, A. (2006). Competency-based outcomes assessment for agricultural engineering programs. *International Journal of Engineering Education*, 22 (6), 1163–1172.
20. Bubnys, R. (2004). Socialinių darbuotojų profesinės karjeros galimybės ir socialinės kompetencijos ypatumai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 1, 14–20.
21. Bulajeva, T., Jakubė, A., Lepaitė, D., Teresevičienė, M., Zuzevičiūtė, V. (2011). *Studijų programų atnaujinimas: kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodika*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
22. Conde, M.A., Hernández-García, A., García-Peñalvo, F.J., Fidalgo-Blanco, A., Sein-Echaluce, M. (2016). Evaluation of the CTMTC Methodology for Assessment of Teamwork Competence Development and Acquisition in Higher Education. *Learning and Collaboration Technologies*, 9753, 201–2012.
23. Cortez, C., Nussbaum, M., Woywood, G., & Aravena, R. (2009). Learning to collaborate by collaborating: a face-to-face collaborative activity for measuring and learning basics about teamwork. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25, 126–142.
24. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2002). *Statistika ir jos taikymai. II*. Vilnius: TEV.
25. Čiužas, R., Monkevičius, J. (2013). Sėkmingai veikiančios projektų komandos kompetencijų struktūros teorinės ir empirinės prielaidos. *Socialinis ugdymas*, 2 (34), 40–50.
26. Čyžius, K., Paulauskas, R., Paulauskienė, R. (2016). Lietuvos trenerių požiūris į krepšinio teisėjų socialinius ir darbo įgūdžius. *Sporto mokslas*, 1 (83), 43–47.

27. Daft, R.L. (2008). *New Era of Management*. Nashville, Tennessee: Vanderbilt University.
28. De Waal, A. (2007). *Strategic performance Management*. New York: Palgrave Macmillan.
29. Dževečka, A. (2003). Lietuvos pedagogų vertybių hierarchijos problema. *Pedagogika*, 67, 7–11.
30. Feldman, R., Bamberger, E., Kanat-Maymon, Y. (2013). Parent-specific reciprocity from infancy to adolescence shapes children's social competence and dialogical skills. *Attach Hum Dev*, 15 (4), 407–23.
31. Feldman, R., Masalha, S. (2010). Parent-child and triadic antecedents of children's social competence: cultural specificity, shared process. *Dev Psychol*, 46 (2), 455–467.
32. Fidalgo-Blanco, A., Sein-Echaluce, M.L., García-Peñalvo, F.J., Conde, M.A. (2015). Using Learning Analytics to improve teamwork assessment. *Computers in Human Behavior*, 47, 149–156.
33. Fiedler, S., Glöckner, A., Nicklisch, A., Dickert, S. (2013). Social Value Orientation and information search in social dilemmas: An eye-tracking analysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 120 (2), 272–284.
34. Galkienė, A. (2011). Šiuolaikinio mokytojo vaizdinys: mokinių požiūris. *Pedagogika*, 101, 82–90.
35. Gedvilienė, G. (2012). *Social Competence of Teachers and Students. The Case Study of Belgium and Lithuania*. Kaunas: Vytautas Magnus University.
36. Gedvilienė, G., Karasevičiūtė, S., Trečiokienė, E. (2010). Savanorystė socialinių gebėjimų ugdymo koncepcijoje. *Krikščioniškoji pedagogika ir psichologija*, 33 (61), 79–92.
37. Gevorgianienė, V. (2014). Asmeninių kompetencijų reikšmė tarpdisciplininės komandos veikloje. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 9, 81–93.
38. Giacomino, D.E., Li, X.M.A., Akers, M.D. (2013). An Examination Of Personal Values And Value Systems Of Chinese And U.S. Business Students. *American Journal Of Business Education*, 6 (1), 119–128.
39. Giedraitis, A. (2014). Žemiausio lygio vadovų tinkamumo nustatymo valdymo grandinėje modelis. *Regional Formation and Development Studies*, 2 (10), 68–77.
40. Gražulis, D. (2013). *Asmeninių ir sportinių kompetencijų raiška jaunujų futbolininkų ugdymo(si) procese*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07 S). Vilnius: Edukologija.
41. Gražulis, D., Radžiukynas, D. (2011). Asmeninės kompetencijos raiška jaunujų futbolininkų rengimo vyksme. *Sporto mokslas*, 2 (64), 16–23.

42. Green, V.A., Rechis, R. (2006). Children's cooperative and competitive interactions in limited resource situations: A literature review. *Applied Developmental Psychology*, 27, 42–59.
43. Gresham, F.M., Elliott, S.N., Vance, M.J., Cook, C.R. (2011). Comparability of the social skills rating system to the social skills improvement system: Content and psychometric comparisons across elementary and secondary age levels. *School Psychology Quarterly*, 26 (1), 27–44.
44. Groh, A.M., Fearon, R.P., Bakermans-Kranenburg, M.J., van Ijzendoorn, M.H., Steele, R.D., Rosiman, G.I. (2014). The significance of attachment security for children's social competence with peers: a meta-analytic study. *Attach Hum Dev*, 16 (2), 103–36.
45. Halász, G., Michel, A. (2011). Key Competences in Europe: Interpretation, Policy Formulation and Implementation. *European Journal of Education*, 46 (3), 289–306.
46. Han, H.S. (2014). Supporting Early Childhood Teachers to Promote Children's Social Competence: Components for Best Professional Development Practices. *Early Childhood Education Journal*, 42 (3), 171–179.
47. Hirschi, A. (2010). Positive adolescent career development: The role of intrinsic and extrinsic work values. *Career Development Quarterly*, 58 (3), 276–287.
48. Huitt, W.G., Dawson, C. (2011). *Social Development: Why It Is Important and How To Impact It*. Valdosta, GA: Valdosta State University.
49. Hungerford, A., Wait, S.K., Fritz, A.M., Clements, C.M. (2012). Exposure to intimate partner violence and children's psychological adjustment, cognitive functioning, and social competence: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 17 (4), 373–382.
50. Išdonaitė-Medžiūnienė, I. (2009). *Turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimo pagrindimas*. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
51. Jaakson, K. (2008). Students' Perceptions about University Values: Some Influencing Factors. *Journal of Human Values*, 14 (2), 169–180.
52. Jakubė, A., Juozaitis, A. (2012). *Bendrujų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje*. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Vilniaus universitetas.
53. Jankauskienė, I. (2015). Atvejo analizės svarba plėtojant užsienio kalbos kompetenciją. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 1 (11), 89–95.
54. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: VPU leidykla.
55. Jucevičienė, P. (2010). *Universiteto edukacinė galia: atsakas į XXI amžiaus iššūkius*. Kaunas: Technologija.
56. Jucevičius, R., Ilonienė, J. (2009). Žinių organizacijos kompetencijos: valdymo modelių perspektyva. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 788–793.

57. Juknytė-Petreikienė, I. (2013). Internacionalizuotų studijų kokybės vertinimas: teorija ir praktika. *Aukštojo mokslo kokybės tyrimai*, 10, 48–77.
58. Kanišauskas, S. (2014). Vertybių erdvėlaikis: kaitos ir pastovumo problema. *Filosofija. Sociologija*, 3, 164–173.
59. Kanning, U.P., Horenburg, M. (2014). Social competence – an overview of contemporary research and practice. *Висник Одеського національного університету. Психологія*, 19 (2), 141–153.
60. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vadovėlis. Šiauliai: „Liucilijus“.
61. Khabutdinova, M. M., Bayanova, L. (2013). Norms and Values Characteristics of Students in a Foreign Cultural Environment. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 16 (11), 1527–1531.
62. Kriaučiūnienė, R. (2011). Būsimų užsienio kalbų mokytojų dorinė nuostata: emocinis-vertinamasis. *Pedagogika*, 103, 23–30.
63. Krips, H., Luik, P., Taimalu, M., Kukemelk, H., Saparniene, D., Saparnis, G., Soinen, M., Merisuo-Storm, T. (2013). The Value Priorities of Adolescents in Estonia, Lithuania and Finland: a Comparative Perspective. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science*, 3 (3), 233–245.
64. Koh, E., Hong, H., Seah, J. (2014). An Analytic Frame and Multi-method Approach to Measure Teamwork Competency. *ICALT 14 Proceedings of the 2014 IEEE 14th. International Conference on Advanced Learning Technologies*, 264–266.
65. Kuprienė, L. (2013). Applying communicative competence during employee selection interview. *Studijos šiuolaikinėje visuomenėje: mokslo darbai*, 4 (1), 178–183.
66. Kuzminskaitė, K., Rėklaitienė, D. (2014). *Turizmo vadybininkų kvalifikacijos ir kompetencijos sąsajos*. Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. Tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija 2014 m. balandžio 24-25 d. Lietuvos sporto universitetas.
67. Lamanauskas, V., Augienė, D. (2015). Universiteto studentų karjeros supratimas, darbo vertybių, kompetencijų ir studijų įtakos profesinei karjerai vertinimas. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 7 (1), 8–26.
68. Leidy, M.S., Guerra, N.G., Toro, R.I. (2010). Positive parenting, family cohesion, and child social competence among immigrant Latino families. *Journal of Family Psychology*, 24 (3), 252–260.
69. Lekavičienė, R., Antinienė, D. (2012). Studentų socialinių įgūdžių kaip socialinės kompetencijos rodiklio ir socialinių demografinių veiksnių sąryšių pokyčiai per pastarąjį dešimtmetį. *Psichologija*, 45, 70–88.

70. Lekavičienė, R., Vasiliauskaitė, Z., Antinienė, D., ir Almonaitienė, J. (2010). *Bendravimo psichologija*. Vilnius: Alma littera.
71. Lekavičienė R. (2001). *Socialinės kompetencijos kriterijai ir vertinimas*. Lietuvos studentų tyrimas. Kaunas: VDU.
72. Lerner, S., Magrane, D., Friedman, E. (2009). Teaching teamwork in medical education. *Mount Sinai Journal of Medicine*, 76 (4), 318–329.
73. Kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 47-1752.
74. Liobikienė, N. (2006). Lietuvos katalikiškųjų šeimos centrų programos. *SOTER*, 18 (46), 89–109.
75. Maercker, A., Mohiyeddini, C., Müller, M., Xie, W., Hui Yang, Z., Wang, J., Müller, J. (2009). Traditional versus modern values, self-perceived interpersonal factors, and posttraumatic stress in Chinese and German crime victims. *Psychology and Psychotherapy*, 82, 219–232.
76. Maercker, A., Zhang, X.C., Gao, Z., Kochetkov, Y., Lu, S., Sang, Z., Yang, S., Schneider, S., Margraf, J. (2015). Personal value orientations as mediated predictors of mental health: A three-culture study of Chinese, Russian, and German university students. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 15, 8–17.
77. Malinauskas, R. (2003). Socialinio rengimo įtaka sporto pedagogų socialinei kompetencijai. *Pedagogika*, 66, 44–50.
78. Malinauskas, R. (2004). Esminiai socialiniai įgūdžiai ir jų vertinimas (remiantis sporto pedagogų tyrimo duomenimis). *Ugdymo psichologija*, 11-12, 197–201.
79. Malinauskas, R. (2006). *Sporto pedagogų ir sportininkų socialinio psichologinio rengimo ypatumai*. Monografija. Vilnius: LSIC.
80. Malinauskas, R. (2016). Būsimųjų sporto pedagogų vertybių dinamika pastarąjį dešimtmetį. *Pedagogika*, 121 (1), 70–82.
81. Malinauskas, R., Kardišauskas, A. (2016). Sporto etika ir sporto vertybės sportininkų ir būsimųjų sporto srities darbuotojų akimis. *Sporto mokslas*, 2 (84), 16–22.
82. Malinauskas, R., Malinauskienė, V. (2004). Socialinio rengimo poveikis sporto pedagogų empatijai. *Acta pedagogica Vilnensia*, 13, 162–168.
83. Martens, R. (2012). *Successful Coaching*. Champaign, IL: Human Kinetics.
84. Martinkienė, J. (2014). Vadybinių kompetencijų tipologijų erdvė. *Vadyba*, 24 (1), 51–63.
85. Martišauskienė, E. (2007). Mokytojų vertybinės nuostatos ir jų sklaida pedagoginėje veikloje. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 19, 135–146.
86. Martišauskienė, E. (2009). Mokytojų vertybinių nuostatų įkūnijimas ugdymo procese. *Pedagogika*, 93, 25–35.

87. Martišauskienė, E., Aramavičiūtė, V. (2006). Vertybių ugdymas – pedagoginių kompetencijų pamatas. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 84, 33–37.
88. Martišauskienė, E., Vaičekauskienė, S. (2016). Vertybės bendrojo ugdymo mokykloje: pedagogų požiūris. *Pedagogika*, 118 (2), 127–144.
89. Mingchang, W., Shihuei, H., Hsiuhsu, L., Wenlung, C., Lihua, C. (2013). How Do Thinking Styles Influence Collaborative Dispositions? A Study on the Relationships between Thinking Styles and Collaborative Dispositions for Youngsters in Taiwan. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(4), 2059–2070.
90. Murphy, R.O., Ackermann, K.A., Handgraaf, M. (2011). Measuring social value orientation. *Judgment and Decision Making*, 6 (8), 771–781.
91. Müller, M., Forstmeier, S., Wagner, B., Maercker, A. (2011). Traditional versus modern values and interpersonal factors predicting stress response syndromes in a Swiss elderly population. *Psychology, Health & Medicine*, 16, 631–640.
92. Nadal, C.T., Mañas, G.P., Bernadó, B.S., Mora, C.A. (2015). Assessing teamwork competence. *Psicothema*, 27 (4), 354–361.
93. Parks-Leduc, L., Feldman, G., Bardi, A. (2015). Personality Traits and Personal Values: A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 19 (1), 3–29.
94. Peleckis, K. (2013). Verslo vadybos studentų derybų kompetencijų formavimas: į studentus orientuotos studijos. *Aukštųjų mokyklų vaidmuo visuomenėje: iššūkiai, tendencijos ir perspektyvos*, 1 (2), 2015–2021.
95. Puškorius, S. (2007). Bendradarbiavimo efektyvumas. *Viešoji politika ir administravimas*, 20, 24–31.
96. Railienė, A.; Guščinskienė, V. (2012). Development of social skills and career competences in child day-care centres: attitude of day-care centre specialists. *Socialinis darbas*, 11 (1), 85–96.
97. Ramonienė, M., Brazauskienė, J., Burneikaitė, N., Daugmaudytė, J., Kontutytė, E., Pribušauskaitė, J. (2012). *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
98. Raudeliūnaitė, R., Paigozina, R. (2009). Vaikų, gyvenančių globos namuose, socialinių įgūdžių raiškos ypatumai. *Socialinis darbas*, 8 (1), 138–146.
99. Ruibytė, L., Adamonienė, R., Amilevičius, D. (2012). Policijos organizacijos darbuotojų profesinių vertybių ypatumai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 7, 151–165.
100. Samašonok, K., Šimkovič, J. (2012). Vilniaus kolegijos verslo vadybos fakulteto studentų socialinės kompetencijos kaita studijų procese. *Šiuolaikinio specialisto kompetencijos*:

teorijos ir praktikos dermė, 2. Prieiga per internetą:
<https://ojs.kauko.lt/index.php/ssktpd/article/viewFile/378/374>.

101. Sapienza, G., Aznar-Farias, M., Ferreira de Mattos Silveiras, E. (2009). Social competence and parental practices in adolescents with high and low academic achievement. *Psicologia: Reflexao e Critica*, 22, 208–213.
102. Savanevičienė, A., Šilingienė, V. (2007). *Projektų komandos ir lyderystė*. Kaunas: Vitae Litera.
103. Schoenfeld, N.A., Rutherford, R.B., Gable, R.A., Rock, M.L. (2008). Engage: A Blueprint for Incorporating Social Skills Training into Daily Academic Instruction. *Preventing School Failure*, 52 (3), 17–28.
104. Seeber, S., Wittmann, E. (2016). Social Competence Research: A Review. *Competence-based Vocational and Professional Education*, 23, 1029–1050.
105. Stanaitis, S., Subotkevičienė, R. (2011). Geografijos mokytojo žinių, gebėjimų ir vertybių ypatumai. *Pedagogika*, 102, 104–115.
106. Šniras, Š. (2005). *Daktaro disertacija: Krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių ugdymo ypatumai*. Kaunas: LSU.
107. Švagždienė, B., Jasinkas, E., Simanavičius, A., Bradauskienė, K., Vveinhardt, J. (2015). Social Competence of Aesthetic Education of Sport Industry Managers: Fundamentality and Innovation Synergies. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 197, 348–353.
108. Šukys, S. (2008). Būsimųjų kūno kultūros ir sporto specialistų nuostatų į dorovines vertybes sporte kaita studijų metais. *Sporto mokslas*, 4 (54), 21–27.
109. Šukys, S., Kardelienė, L., Kardelis, K. (2007). Lietuvos kūno kultūros akademijos studentų nuostatų į dorovines vertybes sporte ypatumai. *Sporto mokslas*, 2 (48), 21–26.
110. Taborsky, B., Arnold, C., Junker, J., Tschopp, A. (2012). The early social environment affects social competence in a cooperative breeder. *Animal Behaviour*, 83 (4), 1067–1074.
111. Taborsky, B., Oliveira, R.F. (2012). Social competence: an evolutionary approach. *Trends Ecol Evol*, 27 (12), 679–688.
112. Teresevičienė, M., Bulajeva, T., Čepienė, A., Lepaitė, D., Zuzevičiūtė, V. (2011). *Studijų programų atnaujinimas: kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodika*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
113. Tījūnėlienė, O. Jonutyte, I. (2009). Skirtingo išsilavinimo tėvų nuostatos į vaikų socialinės kompetencijos ugdymą(si) priešmokykliniame amžiuje. *Socialinis ugdymas*, 9 (20), 70–83.
114. Tolutienė, G. (2014). Profesinio pašaukimo ir vertybių sąsajos andragogo veiklos aspektu: būsimųjų andragogų požiūris. *Andragogika*, 1 (5), 150–161.

115. Tran, A.G.T.T., Lee, R. M. (2010). Perceived ethnic–racial socialization, ethnic identity, and social competence among Asian American late adolescents. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 16 (2), 69–178.
116. Ullrich, R., de Muynck, R. (1998). *ATP: Testmappe*. München: J. Pfeiffer Verlag.
117. Valantinienė, I., Rastauskienė, G., Žalys, L. ir kt. (2009). Būsimųjų ir dirbančiųjų sporto vadybos specialistų požiūris į universitetinį profesinių kompetencijų ugdymą. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (15), 303–3010.
118. Vasiliauskas, R. (2011). Mokymasis – vertybių ugdymo veiksnys: aksiologinės prasmės įžvalgos. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 27, 79–90.
119. Veage, S., Ciarrochi, J., Deane, F. P., Andresen, R., Oades, L. G., Crowe, T. P. (2014). Value congruence, importance and success and in the workplace: Links with well-being and burnout amongst mental health practitioners. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 3(4), 258–264.
120. Verdanakis, N., Kouli, O., Tsitskari, E., Gioftsidou, A., Antoniou, P. (2014). University students' ability-expectancy beliefs and subjective task values for exergames. *Computers & Education*, 75, 149–161.
121. Virgailaitė-Mečkauskaitė, E. (2012). Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymo edukacinės ypatybės lietuvių ir užsienio aukštosiose mokyklose magistrantų patirties kontekste. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (34), 86–93.
122. Vizgirdaitė, J. (2011). Meaning of Collaboration: from Different Social Contexts to Common Understanding. *Socialiniai mokslai*, 4 (74), 70–83.
123. Vveinhardt, J. (2007). Vertybinė individo, visuomenės ir organizacijos triada: konkurencijos paieškos organizacijoje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (9), 332–338.
124. Vveinhardt, J., Gulbovaitė, E. (2012). Asmeninių ir organizacijos vertybių kongruencija: dialogo paieškos. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (34), 167–173.
125. Vveinhardt, J., Gulbovaitė, E. (2013). Poreikių hierarchijos koncepcinis pagrindimas nacionaliniame vertybių kongruencijos kontekste. Kultūra ir visuomenė. *Socialinių tyrimų žurnalas*, 4 (2), 143–162.
126. Vveinhardt, J., Nikaitė, I. (2008). Vertybių, kaip organizacijos kultūros elemento, poveikis viešbučių darbo veiksmingumui. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (17), 176–186.
127. Vyšniauskytė-Rimkienė, J. (2007). Moksleivių socialinės kompetencijos ugdymo galimybės. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 86, 99–104.
128. Vyšniauskaitė-Rimkienė, J., Kardelis, K. (2005). Paauglių socialinės kompetencijos raiška įvairaus sociometrinio statuso grupėse. *Pedagogika*, 71, 85–90.

129. Zhang, X. (2013). Bidirectional longitudinal relations between father–child relationships and Chinese children's social competence during early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 28 (1), 83–93.
130. Žilinskienė, N., Žilinskienė, R., Radžiukynas, D. (2016). Jaunųjų lengvaatlečių vertybių raiškos ypatumai. *Sporto mokslas*, 2 (84), 30–34.
131. Žydžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
132. Žygaitienė, B. (2005). Būsimųjų technologijų mokytojų komunikacinių gebėjimų tyrimas. *Pedagogika*, 80, 34–39.
133. Žygaitienė, B. (2011). Būsimųjų technologijų mokytojų požiūrio į dorovines vertybes kaitos tendencijos. *Pedagogika*, 103, 15–22.
134. Xinyin, Ch., French, D.C. (2008). Children's social competence in cultural context. *Annual Review of Psychology*, 59, 591–616.
135. Wang, H. J., Lu, C. Q., Lu, L. (2014). Do people with traditional values suffer more from job insecurity? The moderating effects of traditionality. *European Journal of Work & Organizational Psychology*, 23, 107–117.
136. Weaver, S., Rosen, M., Salas, E., Baum, K., King, H. (2010). Integrating the Science of Team Training: Guidelines for Continuing Education. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 30 (4), 208–220.
137. Wolf, M., McNamara, J.M. (2013). Adaptive between-individual differences in social competence. *Trends Ecol Evol*, 28 (5), 253–254.

PRIEDAI

Lietuvos sporto universitetas
Sveikatos, fizinio ir socialinio ugdymo katedra

II pakopos edukologijos krypties magistrantė atlieka tyrimą, kuriuo siekiama atskleisti būsimų sporto srities darbuotojų socialinės kompetencijos raišką. Šie duomenys bus suvedami į duomenų bazę ir analizuojami apibendrinta forma. Bus užtikrintas anonimiškumas ir konfidencialumas, nes nėra prašoma nurodyti vardo ir pavardės. Individualūs atsakymai skelbiami nebus.

Apklauso tikslas – įvertinti būsimo sporto srities darbuotojų bendradarbiavimo kompetencijos lygį.

Pažymėkite, kokius, Jūsų manymu, bendradarbiavimo kompetencijos gebėjimus, kaip būsimas sporto srities specialistas Jūs turite (jei gebėjimą turite – skirkite jam 5 balus, jei ne – 1 balą, kiti atvejai yra tarpiniai). Kiekvienam teiginiui pasirink ir apibrauk **tik po vieną atsakymą**. Nesistenk padaryti gero įspūdžio, būk sąžiningas sau.

	Bendradarbiavimo kompetencijos turinys	1	2	3	4	5
1	Padėti vieni kitiems mokytis dirbti	1	2	3	4	5
2	Bendrauti komandoje	1	2	3	4	5
3	Pasitarti su draugais	1	2	3	4	5
4	Konsultuotis su dėstytojais ar darbo vadovais	1	2	3	4	5
5	Domėtis organizacijos „gyvenimu“, augimu	1	2	3	4	5
6	Derinti vaidmenis tarp organizacijos narių prie organizacijos keliamų tikslų ir užduočių	1	2	3	4	5
7	Atlikti organizacijos ir komandos veiklai aktualius vaidmenis	1	2	3	4	5
8	Integruotis į komandinio darbo vaidmenų realizavimą	1	2	3	4	5
9	Dirbti konsensuso principu	1	2	3	4	5
10	Dalintis atsakomybe sėkmės ir nesėkmės atvejais	1	2	3	4	5
11	Dalyvauti priimant sprendimus	1	2	3	4	5
12	Pripažinti ir vertinti komandos narių indėlį	1	2	3	4	5
13	Užtikrinti grįžtamojo ryšio komunikaciją komandoje	1	2	3	4	5
14	Koordinuoti ir koreguoti save	1	2	3	4	5
15	Atsižvelgti į komandos narių poreikius	1	2	3	4	5
16	Apginti savo nuomonę	1	2	3	4	5
17	Įtraukti komandos narius į veiklą, diskusiją ir pan.	1	2	3	4	5
18	Atskleisti gebėjimą paveikti / įtakoti komandos narius	1	2	3	4	5
19	Siekti bendrų principų įgyvendinimo	1	2	3	4	5
20	Užjausti, pasitikėti, paklusti	1	2	3	4	5
21	Užtikrinti savikontrolę	1	2	3	4	5
22	Užtikrinti emocinį supratimą	1	2	3	4	5
23	Parodyti savigarbą ir veiksmingumą	1	2	3	4	5
24	Užtikrinti nenutrūkstamus ryšius	1	2	3	4	5
25	Vertinti save (savikritiškai)	1	2	3	4	5
26	Apginti savo teises	1	2	3	4	5
27	Investuoti į mokymąsi ir tobulėjimą	1	2	3	4	5
28	Įgyvendinti inovacines idėjas	1	2	3	4	5
29	Rizikuoti komandoje	1	2	3	4	5
30	Vertinti ir kritikuoti komandos narius	1	2	3	4	5

SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS TESTAS

Prieš tave teiginiai apie žmonių tarpusavio elgesį įvairiose situacijose. Pasistenk kiekvieną pateiktą situaciją įsivaizduoti kiek įmanoma vaizdžiau ir vertinti, kaip šiose konkrečiose situacijose tu jaustumesi arba reaguotum. Prie kiekvieno teiginio pateikti galimi atsakymų variantai: nuo 0 (taip visiškai nebūna, visiškai netiesa) iki 5 (visiškai tiesa). Tarpiniai atsakymai 1, 2, 3, 4 suteiks tau galimybę tiksliau išranguoti atsakymus. Kiekvienam teiginiui pasirink ir apibrauk tik po vieną atsakymą. Nesistenk padaryti gero įspūdžio, būk sąžiningas sau.

Jūsų studijuojama specialybė .....

Jūsų kursas .....

Jūsų amžius ..... Jūsų lytis: mot., vyr.

1	Aš priimu sprendimus greitai ir neabejodamas	0	1	2	3	4	5
2	Kritinius pastebėjimus aš sugebu išreikšti greitai ir lengvai	0	1	2	3	4	5
3	Man sunku užmegzti pokalbį su nepažįstamu žmogumi	0	1	2	3	4	5
4	Apskritai aš pasikliauju savo sprendimu	0	1	2	3	4	5
5	Aš visada užgniaužiu savo pyktį	0	1	2	3	4	5
6	Aš nuolat jaučiu, jog apsunkinu kitus žmones paprašydamas informacijos	0	1	2	3	4	5
7	Dažniausiai aš turiu kovoti su savo drovumu	0	1	2	3	4	5
8	Kai būnu pakviestas į svetimus namus, visą laiką jaučiuosi nepatogiai	0	1	2	3	4	5
9	Aš esu linkęs už viską atsiprašyti	0	1	2	3	4	5
10	Aš per daug mandagus, kad restorane reikščiau pretenzijas dėl maisto	0	1	2	3	4	5
11	Mane trikdo, kai kiti žmonės stebi mane darbo metu	0	1	2	3	4	5
12	Esant nuomonių skirtumams, aš visuomet nusileidžiu pirmas	0	1	2	3	4	5
13	Mane greitai užplūsta kaltės jausmas	0	1	2	3	4	5
14	Man sunku pagirti kitą ar pasakyti komplimentą	0	1	2	3	4	5
15	Man labai nesmagu dalyvauti pobūvyje netinkamai apsirengus	0	1	2	3	4	5
16	Aš esu labai pasitikintis savimi	0	1	2	3	4	5
17	Man nemalonu ilgai gaišinti pardavėją	0	1	2	3	4	5
18	Aš esu linkęs geriau nusileisti, negu pradėti ginčytis	0	1	2	3	4	5
19	Man nemalonu, jei aš turiu būti kam nors dėkingas	0	1	2	3	4	5
20	Aš jaučiuosi labai sumišęs, kai atsiduriu įvykių dėmesio centre	0	1	2	3	4	5
21	Aš visuomet droviuosi autoritetinių asmenų draugijoje	0	1	2	3	4	5
22	Aš niekada neišdrįščiau pareikalauti, kad man padidintų atlyginimą	0	1	2	3	4	5
23	Jeigu mano mokytojas neteisingai mane peikia, aš visada galiu apsiginti	0	1	2	3	4	5
24	Mano sprendimai gali būti lengvai sužlugdomi kitų	0	1	2	3	4	5
25	Man tikrai trūksta pasitikėjimo savimi	0	1	2	3	4	5
26	Aš tuoj pat supyktu, jei draugas mane neteisingai kritikuoja	0	1	2	3	4	5
27	Jei kas nors kritikuoja mano darbą, aš daugiau nieko nebedarau	0	1	2	3	4	5
28	Už savo darbą aš visuomet galiu pareikalauti prideramo atlyginimo	0	1	2	3	4	5
29	Aš paprastai būnu tylus dėl „šventos ramybės“	0	1	2	3	4	5
30	Man nemalonu prašyti draugų pagalbos	0	1	2	3	4	5
31	Aš dažnai bijau atrodyti juokingai	0	1	2	3	4	5
32	Aš niekuomet negalėčiau pasiskusti restorano šefui	0	1	2	3	4	5
33	Man sunku išreikšti savo norus	0	1	2	3	4	5
34	Labai greitai aš pasijuntu bejėgis	0	1	2	3	4	5
35	Būdamas su priešingos lyties atstovu aš visuomet esu nedrąsus	0	1	2	3	4	5
36	Aš nuolat baiminuosi, kad galiu ką nors netinkamai padaryti ar pasakyti	0	1	2	3	4	5
37	Savo planus aš galiu lengvai įgyvendinti	0	1	2	3	4	5
38	Aš jaučiuosi nesmagiai, kai kiti siūlo man savo pagalbą	0	1	2	3	4	5
39	Man labai paprasta restorane pasikviesti padavėją	0	1	2	3	4	5

40	Jei aš nepaaukoju elgetai, jaučiuosi kaltas	0	1	2	3	4	5
41	Aš jaučiuosi be galo nesmagiai, jei pavėluoju į renginį	0	1	2	3	4	5
42	Man sunku kam nors pasakyti, kad man jis patinka	0	1	2	3	4	5
43	Aš beveik visada bandau paslėpti savo jausmus	0	1	2	3	4	5
44	Iš vargingo prekeivio aš visada ką nors perku	0	1	2	3	4	5
45	Aš negaliu ginčytis su žmonėmis, kurie man artimi	0	1	2	3	4	5

VERTYBINĖS KOMPETENCIJOS TESTAS

Apklauso tikslas – įvertinti būsimo sporto srities darbuotojų vertybinės kompetencijos lygį.

Įvertinkite teiginius, atspindinčius Jūsų, kaip būsimo sporto srities darbuotojo vertybinės kompetencijos lygį.

- 1 – visiškai nesvarbu;
- 2 – nesvarbu;
- 3 – daugiau svarbu, nei nesvarbu;
- 4 – svarbu;
- 5 – labai svarbu.

Čia nėra nei teisingų, nei klaidingų atsakymų. Pats teisingiausias atsakymas bus Jūsų nuoširdus atsakymas.

Kiekvienam teiginiui pasirink ir apibrauk tik po vieną atsakymą.

	Vertybinės kompetencijos turinys	1	2	3	4	5
1	Socialinis aktyvumas mokymosi veikloje	1	2	3	4	5
2	Socialinis aktyvumas visuomeninėje veikloje	1	2	3	4	5
3	Socialinis aktyvumas praktikos metu	1	2	3	4	5
4	Mokėjimas mokytis	1	2	3	4	5
5	Įsitraukimas į visuomeninį darbą	1	2	3	4	5
6	Gebėjimas atlikti bendrą darbą su kitais	1	2	3	4	5
7	Įsitraukimas į kultūrinius renginius	1	2	3	4	5
8	Profesinės literatūros skaitymas ir studijavimas	1	2	3	4	5
9	Gebėjimas padėti vieni kitiems mokytis ir dirbti	1	2	3	4	5
10	Sugebėjimas bendrauti	1	2	3	4	5
11	Sąžiningumas	1	2	3	4	5
12	Organizuotumas	1	2	3	4	5
13	Taktiškumas	1	2	3	4	5
14	Darbštumas	1	2	3	4	5
15	Saviugda	1	2	3	4	5
16	Vidinė kultūra	1	2	3	4	5
17	Kūrybiškumas	1	2	3	4	5
18	Bendravimo įgūdžiai	1	2	3	4	5
19	Lankstumas (prisitaikymas dirbti kitomis sąlygomis)	1	2	3	4	5
20	Atvirumas, nuoširdumas	1	2	3	4	5
21	Noras kitą suprasti	1	2	3	4	5
22	Praktinė darbo patirtis	1	2	3	4	5
23	Mokėjimas dirbti savarankiškai	1	2	3	4	5
24	Atsakomybė už savo darbo rezultatus	1	2	3	4	5
25	Pareigingumas	1	2	3	4	5
26	Mokėjimas mokytis	1	2	3	4	5
27	Patikimumas	1	2	3	4	5
28	Noras kūrybiškai, savarankiškai ir kompetentingai dirbti	1	2	3	4	5
29	Gebėjimas realiai įvertinti savo gebėjimus	1	2	3	4	5
30	Sugebėjimas pakeisti darbą, prisitaikyti prie realių sąlygų	1	2	3	4	5

